

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності
підприємства»**

Виконала: студентка 5-го курсу, групи 5ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Педорець Ю.О.
Керівник: к.е.н., доцент Маслій О.А.
Рецензент: директор
ПАТ «СК «УСГ», Грицан О.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Педорець Ю.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Педорець Ю.О.

Полтава, 2025 року

АНОТАЦІЯ

Педорець Ю.О. Оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 77 сторінок, 16 таблиць, 20 рисунків, список літератури з 59 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: ефективність, фінансово-економічна діяльність, ділова активність, фінансовий стан, доходи, витрати, прибутковість, рентабельність, платоспроможність.

Мета роботи – розвиток теоретичних і методичних положень оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства та виявлення резервів підвищення прибутковості в умовах невизначеності.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах невизначеності.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням сутності, значення та результатів фінансово-економічної діяльності підприємства, систематизацією показників та методів оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства, загальною характеристикою фінансово-господарської діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», проведенням аналізу фінансового стану підприємства, оцінюванням прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», виявленням резервів підвищення прибутковості та обґрунтуванням заходів щодо покращення фінансових результатів діяльності підприємства в умовах невизначеності.

ABSTRACT

Pedorets Yu.O. Evaluation of the enterprise's financial and economic activity efficiency. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2025.

The work contains 77 pages, 16 tables, 20 figures, a list of references from 59 sources and 3 appendices.

Keywords: efficiency, financial and economic activity, business activity, financial position, revenues, expenses, profitability, return on investment, solvency.

The purpose of the work is to develop theoretical and methodological frameworks for evaluating the efficiency of enterprise financial and economic activity and to identify reserves for enhancing profitability under conditions of uncertainty.

The object of the study is the process of evaluating the enterprise's financial and economic activity efficiency.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological, and practical provisions concerning the evaluation of enterprise financial and economic activity efficiency under conditions of uncertainty.

The final work considers a set of issues related to the study of the investigation of the essence, significance and outcomes of enterprise financial and economic activity, the systematization of indicators and methods for evaluating the enterprise's financial and economic activity efficiency, the general characterization of the financial and economic activity of "Bashtanskyi Cheese Factory" LLC, conducting an analysis of the enterprise's financial position, assessing the profitability and return on investment of "Bashtanskyi Cheese Factory" LLC operations, identifying reserves for enhancing profitability and substantiating measures for improving the enterprise's financial performance under conditions of uncertainty.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Сутність та значення фінансово-економічної діяльності підприємства	6
1.2. Фінансові результати діяльності підприємства.....	11
1.3. Показники та методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «БАШТАНСЬКИЙ СИРЗАВОД»	25
2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод».....	25
2.2. Аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства	32
2.3. Оцінювання ділової активності, прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод»	40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1. Виявлення резервів підвищення прибутковості ТДВ «Баштанський сирзавод».....	52
3.2. Впровадження бюджетування для підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.....	59
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	77

				ВР	5ЕФ	9101305					
	П. І. Б.	Підпис	Дата								
<i>Розроб.</i>	<i>Педорець Ю.О.</i>			Оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства			Літ.	Арк.	Акрушів		
<i>Перевір.</i>	<i>Маслій О.А.</i>								3	77	
<i>Н. Контр.</i>	<i>Маслій О.А.</i>						Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування				
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>										

ВСТУП

В умовах динамічних змін зовнішнього бізнес-середовища та посилення глобалізаційних викликів забезпечення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства набуває особливого значення. Впровадження своєчасного та комплексного оцінювання фінансово-економічної діяльності дозволяє виявити сильні та слабкі сторони функціонування підприємства, визначити рівень його фінансової стійкості, рентабельності, ліквідності, платоспроможності, а також спрогнозувати можливі ризики. За результатами такого оцінювання відбувається стратегічне та тактичне планування діяльності суб'єктів господарювання, що визначає актуальність обраної теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є розвиток теоретичних і методичних положень оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства та виявлення резервів підвищення прибутковості в умовах невизначеності.

Для досягнення доставленої мети було визначено наступні завдання:

- визначити сутність та значення фінансово-економічної діяльності підприємства;
- охарактеризувати фінансові результати діяльності підприємства;
- узагальнити показники та методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод»;
- проаналізувати основні фінансові показники діяльності підприємства;
- здійснити оцінювання прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод»;

– виявити резерви підвищення прибутковості ТДВ «Баштанський сирзавод»;

– обґрунтувати заходи щодо впровадження бюджетування для підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.

Об’єктом дослідження є процес оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах невизначеності.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи є нормативно-правові акти України, які регламентують ведення фінансово-господарської діяльності підприємств, наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань фінансового аналізу, а також фінансова звітність ТДВ «Баштанський сирзавод».

У процесі виконання дослідження було застосовано комплекс наукових методів. Зокрема, використано методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для теоретичного узагальнення та формування висновків; статистичні методи, порівняльний, коефіцієнтний та факторний аналіз – для оцінки динаміки й структури основних фінансових показників підприємства, а також виявлення впливу окремих факторів на зміну фінансових результатів; графічний та табличний методи – для наочної візуалізації результатів дослідження та інтерпретації отриманих даних.

Запропоновані у роботі аналітичні висновки та рекомендації можуть бути використані для вдосконалення оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності та підвищення рівня прибутковості суб’єкта господарювання в умовах зростаючих економічних ризиків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та значення фінансово-економічної діяльності підприємства

Однією з ключових передумов досягнення підприємством стратегічних і тактичних цілей є забезпечення належного рівня ефективності його фінансово-економічної діяльності. З огляду на це, науковий інтерес до дослідження сутності, структури та значення фінансово-економічної діяльності постійно зростає. Адже саме цей аспект діяльності підприємства визначає його фінансову стійкість, платоспроможність, прибутковість і здатність адаптуватися до змінного економічного середовища.

Дослідженням сутності, складових та особливостей аналізу й оцінювання фінансово-економічної діяльності присвячені праці українських та зарубіжних науковців, серед яких варто виділити наукові роботи І. Єпіфанова [3], С. Онищенко [4], А. Баррозо, Р. Сангуїно, С. Алам [5], О. Рудаченко, В. Єсіна [6], І. Бланка [7], С. Покропивного, В. Колот [8], О. Губарика [9], Л. Птащенко [10] та інших учених. За результатами систематизації наявних у науковій літературі підходів до трактування сутності фінансово-економічної діяльності підприємства можна узагальнити, що вона являє собою сукупність взаємопов'язаних процесів, спрямованих на ефективне формування, розподіл, використання та контроль за фінансовими ресурсами з метою забезпечення стабільного функціонування суб'єкта господарювання, отримання прибутку, задоволення потреб ринку, а також досягнення соціально-економічних цілей.

Термін «фінансово-економічна діяльність» складається з двох концептуальних категорій – «економічна діяльність» та «фінансова діяльність». Економічна діяльність є ширшим поняттям, що охоплює усі види

діяльності підприємства, пов'язані з виробництвом, обігом і споживанням матеріальних і нематеріальних благ. Водночас фінансова діяльність є складовою економічної, вона охоплює сукупність дій, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням грошових коштів [8, 12]. Таким чином, фінансово-економічна діяльність розглядається як цілісна система, де економічні процеси доповнюються фінансовими інструментами й методами управління (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Сутність фінансово-економічної діяльності підприємства

Таким чином, фінансово-економічна діяльність підприємства охоплює весь спектр економічної активності підприємства – від виробництва товарів (надання послуг) і управління витратами до прийняття інвестиційних рішень, управління грошовими потоками, залучення фінансування, формування прибутку та розподілу його результатів.

У рамках фінансово-економічної діяльності відбувається реалізація ключових функцій підприємства: виробничої, інвестиційної, комерційної, фінансової та управлінської (рис. 1.2). Зокрема, забезпечення виробничого процесу потребує витрат ресурсів, які повинні бути економічно обґрунтованими, що обумовлює необхідність постійного контролю й аналізу економічної ефективності. З іншого боку, фінансова складова передбачає акумулювання грошових ресурсів, управління капіталом, прийняття рішень

щодо оптимального структурування джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових потоків [19].

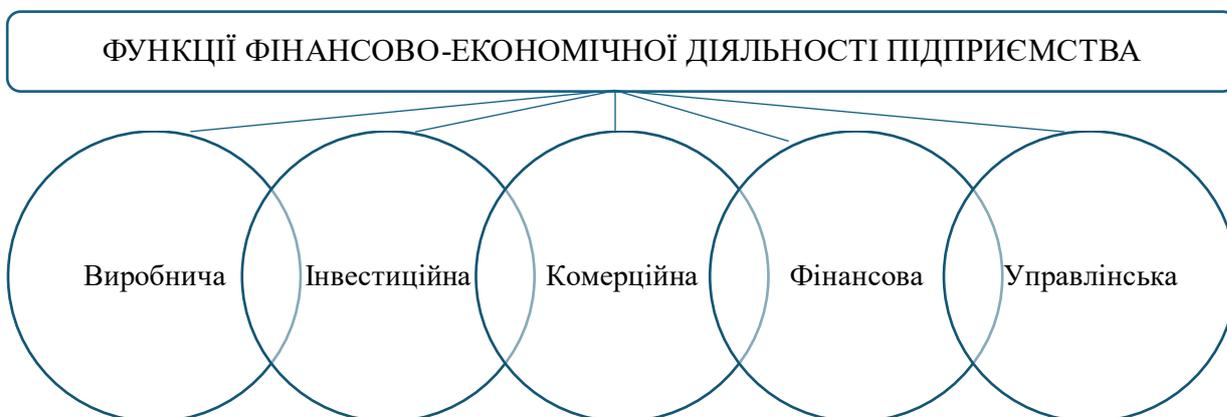

Рис. 1.2. Функції фінансово-економічної діяльності підприємства

Головною метою фінансово-економічної діяльності підприємства є забезпечення його сталого розвитку, зростання ринкової вартості, прибутковості та фінансової стійкості шляхом ефективного використання економічних ресурсів і раціонального управління фінансовими потоками.

У стратегічному вимірі мета фінансово-економічної діяльності полягає в досягненні конкурентних переваг, підвищенні ефективності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, забезпеченні довгострокової платоспроможності та самофінансування [3].

Досягнення мети фінансово-економічної діяльності реалізується через вирішення конкретних завдань, які наведено на рис. 1.3. Так, у центрі фінансово-економічної діяльності знаходиться комплекс завдань, спрямованих на раціональне формування, розподіл і використання ресурсів підприємства. Серед ключових пріоритетів – забезпечення прибутковості діяльності, підтримання платоспроможності, ефективне планування доходів і витрат, управління грошовими потоками, а також оптимізація структури капіталу. Вирішення цих завдань створює основу для формування стабільної фінансової політики підприємства та підвищення його конкурентоспроможності [5-7].

Завдання фінансово-економічної діяльності підприємства	
	Формування та оптимальне використання фінансових ресурсів
	Планування доходів, витрат і прибутку
	Забезпечення прибутковості діяльності
	Контроль за фінансовими потоками
	Оптимізація структури витрат
	Управління ризиками
	Підвищення ефективності використання активів
	Аналіз та моніторинг результатів діяльності

Рис. 1.3. Завдання фінансово-економічної діяльності підприємства

Особливе значення в системі фінансово-економічних завдань має організація контролю та моніторингу результативності діяльності. Підприємство повинно мати здатність вчасно виявляти внутрішні резерви підвищення ефективності, адаптуватися до зовнішніх викликів і приймати обґрунтовані управлінські рішення [9]. У цьому контексті важливу роль відіграють аналіз рентабельності, ліквідності, оборотності активів, а також оцінка структури витрат і доходів.

Таким чином, схематично структуру фінансово-економічної діяльності підприємства можна представити на рис. 1.4. Основне місце у структурі фінансово-економічної діяльності посідає операційна (виробничо-комерційна) підсистема, що охоплює виробництво продукції або надання послуг, їх реалізацію, а також управління витратами, доходами та прибутком від основної діяльності. Саме ця частина визначає базову економічну результативність підприємства і забезпечує фінансові надходження, які є джерелом для фінансування інших напрямів діяльності.

Рис. 1.4. Складові фінансово-економічної діяльності підприємства

Фінансова та інвестиційна діяльність доповнюють та забезпечують основну (операційну) діяльність підприємства. Фінансова діяльність включає залучення, розподіл і контроль за використанням фінансових ресурсів, управління грошовими потоками та обслуговування зобов'язань. Інвестиційна складова спрямована на забезпечення оновлення матеріально-технічної бази, реалізацію довгострокових проектів, підвищення конкурентоспроможності та капіталізації підприємства [18]. У сукупності ці напрями формують фінансову стратегію розвитку підприємства в умовах економічної динаміки.

Не менш важливою складовою є соціально-економічна діяльність, яка охоплює заходи щодо забезпечення персоналу, підтримки внутрішнього трудового клімату, реалізації програм соціальної відповідальності та дотримання екологічних, етичних і правових норм. Цей напрям підсилює

репутаційний капітал підприємства, формує сприятливе середовище для його довгострокового розвитку та взаємодії з зацікавленими сторонами. Таким чином, фінансово-економічної діяльності підприємства відображає взаємопов'язаність усіх аспектів його функціонування та є основою для формування ефективної системи управління.

Значення фінансово-економічної діяльності полягає насамперед у забезпеченні досягнення цілей підприємства, зокрема зростання вартості бізнесу, підвищення рівня конкурентоспроможності, підтримання оптимального балансу між доходами і витратами, а також забезпечення довгострокової фінансової стабільності. Саме ефективна фінансово-економічна діяльність дозволяє підприємству формувати резерви для самофінансування, інвестувати в інновації, розширювати ринки збуту й адаптуватися до зовнішніх викликів.

1.2. Фінансові результати діяльності підприємства

Узагальнюючим показником ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства є відповідні фінансові результати у формі отриманого прибутку або збитку. Вони відображають співвідношення між отриманими доходами та понесеними витратами, а також відображають здатність підприємства створювати додану вартість у процесі використання ресурсів. Як результат господарської активності, фінансові результати виступають головним критерієм економічної доцільності ведення бізнесу [11].

Фінансові результати діяльності підприємства можуть бути позитивними або негативними. У першому випадку формується прибуток підприємства, у другому – збиток. Формування кінцевих фінансових результатів діяльності підприємства є складним багатоступеневим процесом, що охоплює послідовну трансформацію первинних фінансових потоків у підсумкові показники прибутку або збитку (рис. 1.5).

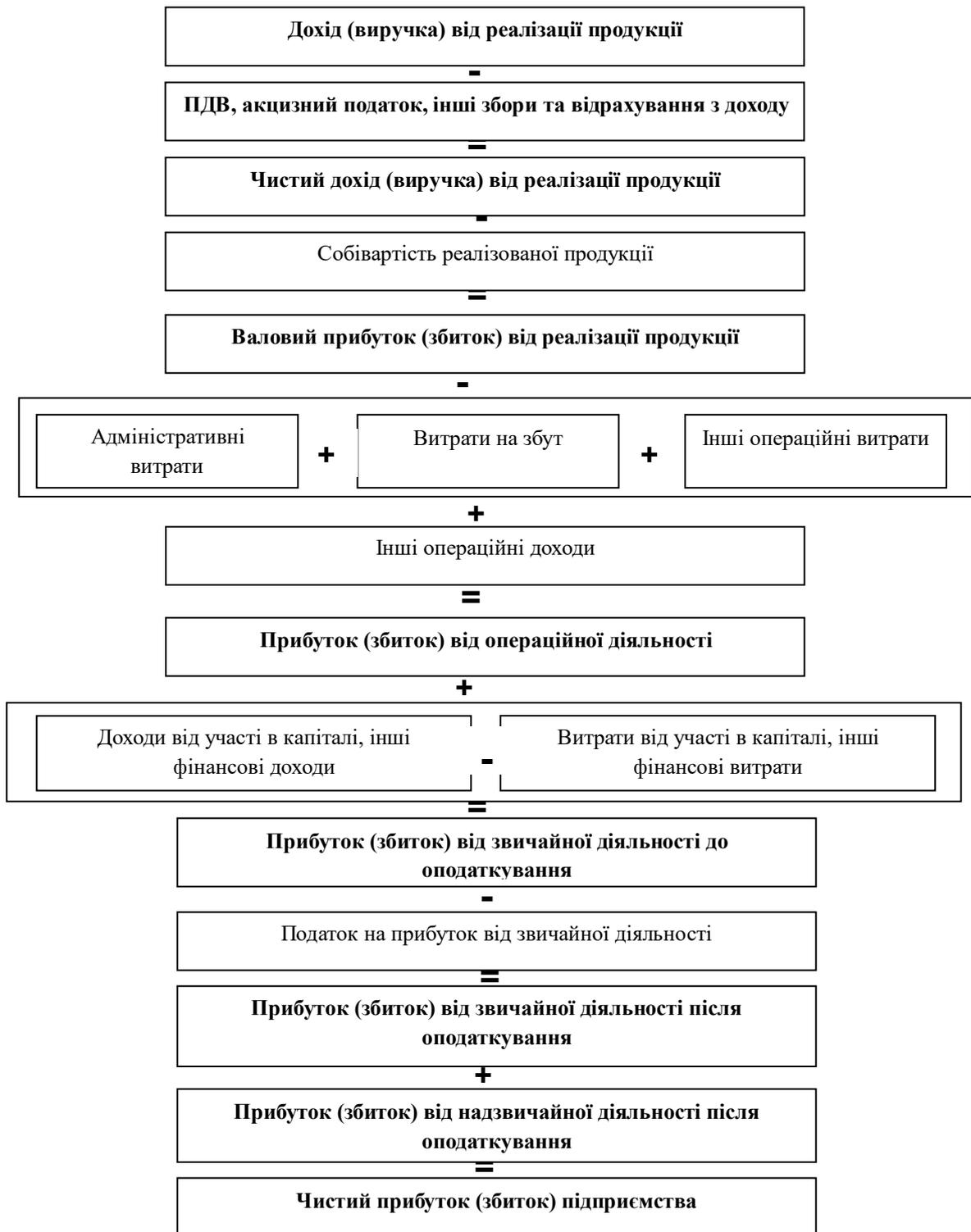

Рис. 1.5. Схема формування кінцевих фінансових результатів діяльності підприємства

Джерело: побудовано за даними [7, 24]

На початковому етапі в межах господарської діяльності підприємство формує дохід від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг, який

обчислюється на підставі фактично отриманих або нарахованих грошових надходжень. Від цього обсягу доходу віднімаються податки, знижки, повернення та інші коригувальні елементи, що дозволяє визначити чистий дохід (виручку) від реалізації [24].

Наступним етапом є визначення операційного результату, що здійснюється шляхом зіставлення чистого доходу з собівартістю реалізованої продукції. Операційний прибуток або збиток формується з урахуванням адміністративних, збутових витрат та інших операційних витрат. Важливою складовою цього процесу є виявлення валового прибутку, який служить базовою величиною для аналізу ефективності основної діяльності підприємства, визначення рівня рентабельності й подальшої оцінки потенціалу розширення операційної діяльності.

Формування фінансових результатів продовжується на рівні обліку доходів і витрат, що не пов'язані безпосередньо з основною діяльністю. Зокрема, до фінансового результату включаються інші доходи (наприклад, від оренди, курсові різниці, доходи від участі в капіталі інших підприємств) та інші витрати (втрати від знецінення активів, штрафи, пені, збитки від реалізації необоротних активів). Обчислення прибутку до оподаткування відображає загальну результативність діяльності підприємства до врахування фіскального навантаження [37].

Завершальною стадією є визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства після сплати податку на прибуток та інших обов'язкових платежів. Цей показник є головним фінансовим результатом, який узагальнює ефективність усіх сфер діяльності підприємства за звітний період. Він слугує основою для прийняття рішень щодо дивідендної політики, реінвестування, створення резервів, фінансування капітальних інвестицій і розвитку соціальної інфраструктури. У цьому проявляється інтегративний характер формування фінансових результатів, які є не лише кількісним виразом господарської активності, а й інструментом управління сталим розвитком підприємства [14].

Головною метою підприємницької діяльності є саме отримання прибутку, який відображає не лише обсяг реалізованої продукції чи послуг, а й ефективність використання ресурсного потенціалу, організаційної структури та виробничо-збутових процесів [13]. Його наявність забезпечує фінансову автономію підприємства, створює основу для інвестування, розвитку та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

У контексті ринкової економіки прибуток трактується як форма реалізації доданої вартості, тобто вартості, створеної у процесі виробництва понад вартість спожитих ресурсів. Та частина вартості, що залишається після покриття сукупних витрат на виробництво та реалізацію продукції, і формує прибуток. Таким чином, у широкому розумінні прибуток є частиною створеної додаткової вартості, яка може бути використана для розподілу між власниками, реінвестування, фінансування соціальних зобов'язань або сплати податків. Він виконує стимулюючу, розподільчу та контрольну функції (рис. 1.6) у межах економічного механізму підприємства [14].

Стимулююча функція	Розподільча функція	Контрольна функція
<ul style="list-style-type: none"> • прибуток - це джерело формування фінансових ресурсів підприємства, які забезпечують його розвиток; • чим більший прибуток, тим вищим є рівень самофінансування розвитку підприємства та менша потреба у залученні позикових коштів; • соціальний розвиток, матеріальне заохочення працівників 	<ul style="list-style-type: none"> • формування джерел для задоволення економічних інтересів власників, реінвестування та фінансування соціальних і виробничих потреб підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> • оцінка ефективності діяльності підприємства • служить індикатором результативності управлінських рішень • стимулює підвищення продуктивності та раціонального використання ресурсів

Рис. 1.6. Функції прибутку підприємства

Прибуток як економічна категорія має об'єктивний характер, оскільки його формування відбувається під впливом закономірностей суспільного виробництва, кон'юнктури ринку, рівня попиту, ціноутворення, податкового

навантаження, а також внутрішньої політики управління витратами та ресурсами. При цьому економічна природа прибутку залежить від характеру господарської діяльності підприємства, специфіки галузі, форми власності, організаційно-правової форми, масштабу операцій та інших чинників, що формують господарське середовище [15].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності прибутку. Частина дослідників розглядає його як відображення доходу на капітал або як суму, що охоплює ренту, відсоток та підприємницький дохід. Інші автори трактують прибуток як форму реалізації додаткового продукту, що виникає у виробничій сфері та трансформується у вартість під час обміну [37].

Узагальнюючи різноманітні наукові підходи до визначення сутності прибутку підприємства, варто підтримати позицію, згідно з якою прибуток розглядається як частина доданої вартості, створеної у процесі виробництва, що залишається у розпорядженні підприємства після повного покриття виробничих витрат. У цьому контексті прибуток виконує функцію головного джерела накопичення фінансових ресурсів, необхідних для оновлення виробничої бази, реалізації інвестиційних програм, а також збагачення власників бізнесу шляхом задоволення їх економічних інтересів.

Таким чином, прибуток виступає економічною категорією, що акумулює фінансовий підсумок усіх видів діяльності підприємства за певний період та свідчить про перевищення доходів над витратами. У своїй сутності він є не лише результатом ефективного використання ресурсів, а й важливим регулятором господарських процесів, що визначає вектор подальшого розвитку підприємства. У цьому полягає його здатність виступати каталізатором економічного зростання та джерелом інвестиційного оновлення. Саме прибуток забезпечує фінансову автономію суб'єкта господарювання, підвищує його ринкову цінність і слугує критерієм результативності управлінських рішень.

Стимулююча роль прибутку як позитивного фінансового результату діяльності підприємства відображена на рис. 1.7.

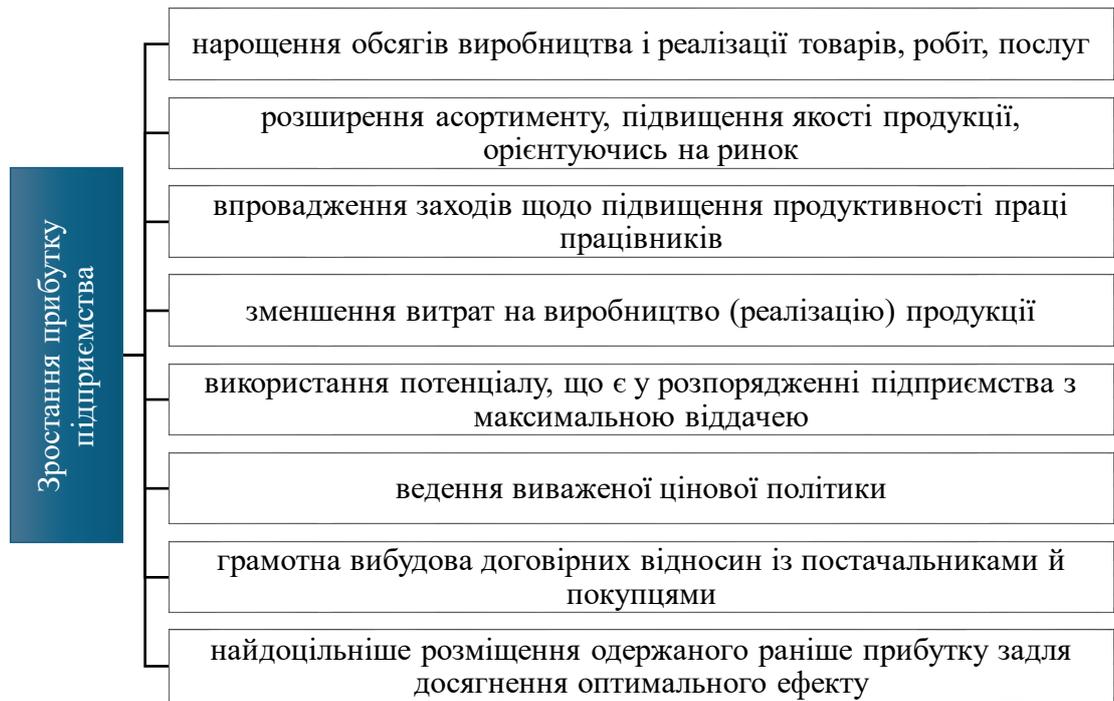

Рис. 1.7. Стимулююча роль прибутку в діяльності підприємства

У ринкових умовах прибуток виконує багатофункціональну роль: він водночас є категорією виробництва, обміну, розподілу й відтворення. Формуючись у межах виробничого процесу, прибуток втілює створену додану вартість, яка у процесі реалізації продукції набуває грошового вираження. Його подальший розподіл, включаючи реінвестування, не лише задовольняє економічні інтереси власників, а й забезпечує розширене відтворення. Саме тому прибуток є визначальним елементом економічної динаміки як на рівні окремого підприємства, так і на макроекономічному рівні, впливаючи на темпи зростання національної економіки загалом [14].

Негативний фінансовий результат діяльності підприємства, який проявляється у збитках, свідчить про неспроможність підприємства сформувати доходи, що покривали б його витрати за звітний період. Збиток є важливим показником, що відображає порушення балансу між надходженнями і витратами, вказуючи на неефективність використання ресурсів або несприятливі умови зовнішнього середовища. Такий фінансовий стан сигналізує про необхідність корекції управлінських рішень, оптимізації витрат

або зміни стратегії діяльності для відновлення платоспроможності та забезпечення сталого розвитку.

Причини виникнення збитків можуть мати як внутрішній, так і зовнішній характер [16, 17] і включати низьку продуктивність, зниження попиту, погіршення умов постачання, зростання собівартості, неефективне управління фінансовими потоками або несприятливі макроекономічні фактори. Загалом, основні чинники, що впливають на формування кінцевих фінансових результатів основної діяльності підприємства, наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Чинники впливу на величину фінансових результатів основної діяльності підприємства

Чинник	Характеристика впливу на фінансові результати діяльності підприємства
Зміна обсягу реалізації	Збільшення обсягів продажу рентабельної продукції сприяє збільшенню прибутку, а нерентабельної – зменшення його величини.
Зміна асортименту продукції	Збільшення частки рентабельної продукції в загальному обсязі реалізації, сприяє зростанню величини прибутку.
Зміна собівартості продукції	Зі зростанням собівартості продукції відбувається зменшення прибутку, а зі зменшенням собівартості прибуток збільшується.
Зміна ціни реалізації	При збільшенні цін сума прибутку зростає, якщо ціна зменшується, то зменшується і прибуток.
Чисельність та склад персоналу	Кількість працівників, достатня для повноцінного обслуговування технологічного процесу, забезпечує зростання прибутку, також велике значення має і кваліфікація працівників.
Економічне стимулювання працівників	Зі зростанням показників оплати праці, відбувається підвищення продуктивності праці працівників, і як наслідок збільшується випуск продукції та прибуток.
Продуктивність праці	Зростання продуктивності праці за інших однакових умов спричиняє збільшення величини прибутку.
Стан матеріально-технічної бази підприємства	Сучасні засоби праці підвищують її продуктивність, а отже, і прибуток.
Фондовіддача	Збільшення фондівдачі збільшує випуск продукції на 1 грн. вкладених грошей, що веде до росту прибутку.

Тривала наявність негативного фінансового результату створює загрози ліквідності підприємства, підриває його кредитний рейтинг і може призвести до втрати конкурентоспроможності.

Отже, успішність діяльності підприємства залежить від його фінансових результатів та стратегічної орієнтації фінансово-економічної діяльності на прибутковість. Успішне підприємство має формувати довгострокову фінансову політику, яка охоплює питання інвестування, фінансування, розподілу прибутку, дивідендної політики, управління ризиками. Стратегічна фінансова орієнтація дозволяє підприємству забезпечити стабільність і зростання капіталу в умовах змінного економічного середовища.

1.3. Показники та методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства

Аналіз та оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства слугує основою моніторингу ефективності фінансово-економічної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Значна кількість науковців, зокрема І. Бланк [7], С. Покропивний [8], О. Терещенко [19], наголошують, що ключовим завданням аналізу фінансово-економічної діяльності є оцінювання здатності підприємства досягати позитивних фінансових результатів за допомогою раціонального використання ресурсів. При цьому економічна діяльність повинна забезпечувати обґрунтоване формування витрат, а фінансова – оптимальне управління активами та пасивами.

Загалом, важливим індикатором результативності фінансово-економічної діяльності є її ефективність. Ефективність у даному контексті означає досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах [20], що зумовлює необхідність постійного моніторингу витратної структури, прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості та інших ключових показників. Відтак, оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності є інструментом не лише контролю, а й стратегічного планування,

що забезпечує підприємству можливість прогнозувати результати, виявляти ризики та формувати конкурентні переваги [21, 22].

Особливу роль у фінансово-економічній діяльності відіграє облік та аналітика. Саме на підставі облікових даних підприємство отримує інформацію для прийняття управлінських рішень, оцінки ефективності окремих напрямів діяльності, контролю за витратами та доходами. У цьому контексті бухгалтерський облік, фінансовий аналіз, управлінський облік, внутрішній аудит – стають складовими управлінського механізму реалізації фінансово-економічної політики підприємства [23].

Інформаційне забезпечення аналізу ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства ґрунтується насамперед на системі фінансової та управлінської звітності, яка містить комплекс узагальнених даних про результати господарювання за звітний період. Основними джерелами інформації є фінансова звітність підприємства, зокрема: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати» (або «Звіт про сукупний дохід»), форма №3 «Звіт про рух грошових коштів», форма №4 «Звіт про власний капітал» та примітки до звітності [24]. Ці документи формуються відповідно до вимог національних або міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і забезпечують достовірну та релевантну інформацію для аналітичних розрахунків.

Крім офіційної фінансової звітності, до джерел інформації належать облікові реєстри синтетичного та аналітичного обліку, зведені дані управлінського обліку, кошторисна документація, бюджети доходів і витрат, податкова звітність, бізнес-плани, маркетингові звіти та внутрішні аналітичні довідки [25, 26]. В умовах цифровізації значного поширення набули автоматизовані системи обліку та ERP-платформи, які дозволяють забезпечити своєчасний доступ до актуальної інформації для оперативного аналізу та моделювання управлінських рішень [27].

У сучасній науковій та практичній літературі пропонується широкий спектр кількісних і якісних інструментів для вимірювання ефективності

діяльності підприємства [28-36]. Узагальнено основні методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства наведено на рис. 1.8.

Горизонтальний та вертикальний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> аналіз абсолютних показників прибутку, доходу, витрат, чистого грошового потоку
Коефіцієнтний	<ul style="list-style-type: none"> оцінювання ефективності на основі системи фінансових коефіцієнтів (рентабельність, ліквідність, платоспроможність, ділова активність тощо)
Порівняльний (бенчмаркінг)	<ul style="list-style-type: none"> порівняння показників підприємства з середньогалузевими або з показниками конкурентів
Трендовий	<ul style="list-style-type: none"> дослідження змін ключових фінансових показників у часі для виявлення тенденцій
Факторний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> виявлення впливу окремих факторів на зміну фінансового результату
SWOT-аналіз	<ul style="list-style-type: none"> оцінка внутрішніх сильних і слабких сторін підприємства, а також зовнішніх можливостей і загроз
CVP-аналіз (аналіз взаємозв'язку «витрати–обсяг–прибуток»)	<ul style="list-style-type: none"> вивчення залежності прибутковості від обсягу реалізації та структури витрат
Економіко-математичне моделювання	<ul style="list-style-type: none"> використання моделей оптимізації, прогнозування та сценарного аналізу ефективності діяльності

Рис. 1.8. Методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства

Джерело: побудовано за даними [3, 6-10, 19, 28-36]

Оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства базується на застосуванні низки методичних підходів, що відображають різні аналітичні аспекти результативності господарювання.

Кожен із методів має свої цілі, аналітичні можливості та сферу застосування, що зумовлює доцільність їхньої комплексної інтеграції у процесі прийняття управлінських рішень. Зокрема, ключову роль у цьому процесі відіграють коефіцієнтний, горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний та трендовий аналіз, які дозволяють всебічно оцінити фінансовий стан підприємства та визначити напрями його подальшого розвитку.

Аналіз абсолютних величин прибутку, доходів, витрат та грошових потоків (так званий вартісний підхід) дозволяє оцінити загальний масштаб фінансово-економічної діяльності підприємства. Значне аналітичне значення має трендовий аналіз, який дає змогу оцінити тенденції змін фінансових показників у часі, виявити позитивні або негативні тренди, а також своєчасно реагувати на внутрішні чи зовнішні виклики.

Порівняльний підхід передбачає співставлення показників підприємства з нормативними значеннями, галузевими середніми або з результатами діяльності конкуруючих суб'єктів господарювання, що дає можливість виявити відносну ефективність діяльності [7].

У свою чергу, коефіцієнтний підхід ґрунтується на використанні системи відносних показників, які дають змогу кількісно виміряти такі важливі характеристики, як рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість, оборотність активів тощо [3]. Основні показники рентабельності підприємства та методика їх розрахунку наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Основні показники рентабельності підприємства

№ з/п	Назва показника	Формула розрахунку и умовні позначення	Економічний зміст	Позитивна тенденція
	1	2	3	4
1	Коефіцієнт рентабельності активів (коефіцієнт економічної рентабельності) ($K_{РА}$)	$K_{РА} = ЧП / А \text{ сер.}$, де ЧП – сума чистого прибутку, тис. грн.; А сер. – середня вартість всіх активів в звітному періоді, тис. грн.	Показує, скільки чистого прибутку приходить на одиницю засобів, інвестованих в активи підприємства	Збільшення

Продовження табл. 1.2

	1	2	3	4
2	Коефіцієнт валової рентабельності продажу (обороту) ($K_{ВРП}$)	$K_{РП} = ВП / ВР$, де ВП – валовий прибуток, тис. грн.; ВР – виручка від реалізації, тис. грн.	Показує скільки валового прибутку припадає на одиницю виручки від реалізації продукції в звітному періоді	Збільшення
3	Коефіцієнт операційної рентабельності продажу (обороту) ($K_{ОРП}$)	$K_{РП} = ОП / ВР$, де ОП – прибуток від операційної діяльності, тис. грн.; ВР – виручка від реалізації, тис. грн.	Показує скільки прибутку від операційної діяльності припадає на одиницю виручки від реалізації продукції в звітному періоді	Збільшення
4	Коефіцієнт чистої рентабельності продажу (обороту) ($K_{ЧРП}$)	$K_{РП} = ЧП / ВР$, де ЧП – чистий прибуток, тис. грн.; ВР – виручка від реалізації, тис. грн.	Показує скільки чистого прибутку припадає на одиницю виручки від реалізації продукції в звітному періоді	Збільшення $\geq 0,2$
5	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів ($K_{РОА}$)	$K_{РОЗ} = Пдоп / ОА \text{ сер.}$, де Пдоп – прибуток до оподаткування, тис. грн.; ОА сер. – середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	Показує, скільки прибутку припадає на одиницю оборотних активів підприємства	Збільшення
6	Коефіцієнт рентабельності продукції ($K_{РП}$)	$K_{РП} = ВП / Соб$, де ВП – сума валового прибутку в звітному періоді, тис. грн.; Соб – собівартість реалізованої продукції в звітному періоді, тис. грн.	Показує скільки валового прибутку приносить 1 грн. собівартості виготовлення продукції	Збільшення

Джерело: побудовано за даними [3, 6-10, 19, 28-36]

Факторний аналіз застосовується для ідентифікації причин зміни результативних показників під впливом окремих чинників, що дає змогу встановити причинно-наслідкові зв'язки у фінансово-економічних процесах [40]. У сучасних умовах також набувають значення методи SWOT-аналізу фінансової діяльності та економіко-математичного моделювання, які дозволяють моделювати варіанти розвитку підприємства в умовах невизначеності та ризику [34-36].

Важливе прикладне значення має CVP-аналіз (Cost-Volume-Profit analysis), або аналіз взаємозв'язку «витрати–обсяг–прибуток», який дозволяє вивчити, як зміна обсягу виробництва (реалізації), структури витрат і ціни продукції впливає на рівень прибутку [41]. Цей метод широко застосовується для оперативного планування, прийняття управлінських рішень у сфері

ціноутворення, вибору асортименту продукції, визначення критичної точки беззбитковості тощо.

Сутність CVP-аналізу полягає у розподілі витрат підприємства на постійні (незалежні від обсягу виробництва) та змінні (пропорційно зростають із підвищенням обсягу виробництва), що дає змогу побудувати фінансову модель формування прибутку. Одним із базових понять є точка беззбитковості (break-even point) – такий обсяг реалізації, при якому загальні доходи дорівнюють загальним витратам, тобто підприємство не отримує прибутку, але й не зазнає збитків. Цей показник обчислюється як співвідношення постійних витрат до маржинального доходу на одиницю продукції [41].

Маржинальний дохід у межах CVP-аналізу виступає важливим індикатором: це різниця між ціною реалізації та змінними витратами на одиницю продукції. Чим вищий рівень маржинального доходу, тим більшими є можливості підприємства для покриття постійних витрат і формування прибутку. Крім того, CVP-аналіз дозволяє розраховувати запас фінансової міцності (margin of safety) – величину, на яку фактичний обсяг реалізації перевищує точку беззбитковості, що є показником рівня ризику у фінансовій діяльності підприємства [41].

Завдяки своїй наочності та прикладному характеру, CVP-аналіз дає змогу швидко змодельовати фінансові наслідки управлінських рішень у ситуаціях невизначеності або коливань попиту, що робить його цінним інструментом як для короткострокового планування, так і для стратегічного управління прибутковістю підприємства. Він особливо ефективний у галузях з високою часткою змінних витрат, гнучкою ціновою політикою або в умовах нестабільного ринку, коли необхідно забезпечити швидке реагування на зміну виробничо-фінансових параметрів.

Разом із цим варто відзначити, що аналітичне значення має не лише аналіз прибутковості фінансово-економічної діяльності, а й аналіз збитків, який дозволяє виявити критичні ділянки діяльності, що потребують реформування, та розробити заходи щодо відновлення фінансової стійкості.

Збиток не є лише ознакою кризи, але й інформаційним сигналом для управлінців про необхідність перегляду бізнес-процесів, оптимізації структури витрат, підвищення ефективності виробництва та адаптації до ринкових змін. Тому комплексне застосування описаних методів з метою аналізу як позитивних, так і негативних фінансових результатів дозволяє отримати найбільш об'єктивну оцінку ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства.

Отже, у першому розділі роботи теоретично обґрунтовано підходи до оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства. Визначено сутність фінансово-економічної діяльності як системи взаємопов'язаних процесів, спрямованих на досягнення стратегічних і поточних цілей підприємства.

Розкрито економічну природу фінансових результатів як інтегрального показника результативності фінансово-економічної діяльності підприємства. Встановлено, що прибуток виступає не лише джерелом фінансового забезпечення розвитку підприємства, а й індикатором ефективності управлінських рішень, ресурсного використання та інвестиційної привабливості. Наголошено на багатофункціональній ролі прибутку, зокрема його контрольній, розподільчій і відтворювальній функціях.

Охарактеризовано методичні підходи до оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства. Серед них ключове місце посідають фінансові коефіцієнти, що дозволяють оцінити ліквідність, рентабельність, платоспроможність, ділову активність та інші важливі аспекти функціонування. Водночас методи порівняльного аналізу, горизонтального і вертикального аналізу, а також комплексні підходи забезпечують більш глибоке розуміння сильних і слабких сторін підприємства, створюючи передумови для вдосконалення управлінських процесів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «БАШТАНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод»

Товариство з додатковою відповідальністю «Баштанський сирзавод», на матеріалах якого проводиться дослідження, є одним із провідних підприємств молочної галузі України, розташованим у місті Баштанка Миколаївської області. Засноване в 1973 році, підприємство пройшло тривалий шлях становлення та розвитку, що дало змогу йому зайняти стабільні позиції на вітчизняному і зовнішньому ринках молочної продукції [43]. Новий імпульс у розвитку заводу був отриманий у 2007 році після його входження до складу групи компаній «Молочний Альянс». Інтеграція до структури вертикально-інтегрованого холдингу дозволила модернізувати виробничі потужності, оновити технологічне обладнання та підвищити обсяги переробки сировини.

Виробнича діяльність ТДВ «Баштанський сирзавод» зосереджена на переробленні молока і виготовленні широкого асортименту молочної продукції, до якого входять тверді та м'які сири, чеддерні й плавлені сири, вершкове масло, пастеризоване молоко та інша кисломолочна продукція. Основні напрями діяльності передбачають також оптову і роздрібну торгівлю, а також транспортні послуги з перевезення готової продукції. Продукція реалізується під відомими торговими марками, серед яких «Славія», «Пирятин» і «Яготинська», і представлена у більшості регіонів України та за кордоном. Експортні поставки здійснюються до країн Європейського Союзу, Центральної Азії та Китаю, що засвідчує високу конкурентоспроможність підприємства на міжнародних ринках [43].

Завдяки впровадженню сучасних виробничих технологій і систем екологічного контролю, підприємство забезпечує високий рівень якості

продукції, що відповідає міжнародним стандартам. Потужності заводу дозволяють переробляти понад 350 тонн молока щодоби, що свідчить про високий рівень його операційної ефективності. Зокрема, у 2011 році було введено в експлуатацію інноваційну систему очищення стоків продуктивністю 1300 м³ на добу, що підвищило екологічну безпеку виробництва та відповідність діяльності європейським вимогам у сфері сталого розвитку [43].

Організаційна структура підприємства побудована на ієрархічних принципах, де ключові управлінські функції зосереджені в особі генерального директора та передаються вниз по підрозділах. Функціонування структурних одиниць – таких як виробничий відділ, юридичний, бухгалтерський, служба збуту, відділ закупівель, адміністративні та кадрові служби – забезпечує безперервність фінансово-господарської діяльності та оперативність прийняття управлінських рішень. Такий формат управління сприяє ефективному контролю за всіма етапами виробничого процесу, оптимізації логістики, а також зміцненню ринкових позицій підприємства.

Структура власності підприємства є високо централізованою, оскільки майже 100% частки володіння зосереджено в руках ПАТ «Молочний Альянс», що забезпечує єдність стратегічного управління, консолідоване фінансування та злагоджену інвестиційну політику. Висока якість продукції підприємства неодноразово підтверджувалася галузевими відзнаками, що є свідченням системного підходу до контролю якості, інноваційності виробничих процесів і професіоналізму управлінського персоналу.

Майновий стан підприємства проаналізовано з використанням горизонтального та вертикального прийомів у таблиці 2.1. Аналіз структури та динаміки активів і пасивів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 рр. свідчить про суттєві зміни в масштабах та структурних пропорціях бази фінансово-економічної діяльності підприємства. Загальна вартість активів протягом досліджуваного періоду демонструє чітку тенденцію до зниження (рис. 2.1), що вказує на кризові явища в діяльності підприємства, що потребують глибшого діагностування причин і пошуку шляхів стабілізації.

Таблиця 2.1

Агрегований баланс ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Актив / пасив	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %	Відхилення (+,-) 2023/2022		Темп зростання 2023/ 2022, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1. Необоротні активи	105364	25,64	87962	37,59	72752	43,05	-17402	11,95	83,48	-15210	5,46	82,71
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	102354	24,91	86980	37,17	71992	42,60	-15374	12,26	84,98	-14988	5,43	82,77
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	244	0,06	244	0,10	244	0,14	0	0,04	100,00	0	0,04	100
1.3. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	2766	0,67	738	0,32	516	0,31	-2028	-0,36	26,68	-222	-0,01	69,92
2. Оборотні активи	305557	74,36	146024	62,41	96245	56,95	-159533	-11,95	47,79	-49779	-5,46	65,91
2.1. Запаси	50203	12,22	13478	5,76	12107	7,16	-36725	-6,46	26,85	-1371	1,40	89,83
2.2. Дебіторська заборгованість	240724	58,58	119523	51,08	70888	41,95	-121201	-7,50	49,65	-48635	-9,13	59,31
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	1560	0,38	38	0,02	343	0,20	-1522	-0,36	2,44	305	0,19	902,63
2.4. Витрати майбутніх періодів	215	0,05	34	0,01	0	0	-181	-0,04	15,81	-34	-0,01	0
2.5. Інші оборотні активи	12855	3,13	12951	5,53	12907	7,64	96	2,41	100,75	-44	2,10	99,66
3. Власний капітал	17696	4,31	-50132	-21,43	-9992	-5,91	-67828	-25,73	-283,30	40140	15,51	19,93
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	129553	31,53	6909	2,95	597	0,35	-122644	-28,57	5,33	-6312	-2,60	8,64
5. Поточні зобов'язання і забезпечення	263672	64,17	277209	118,47	178392	105,56	13537	54,31	105,13	-98817	-12,91	64,35
5.1. Короткострокові кредити банків	56098	13,65	0	0,00	0	0,00	-56098	-13,65	0	0	0	0
5.2. Кредиторська заборгованість	177463	43,19	268757	114,86	175686	103,96	91294	71,67	151,44	-93071	-10,90	65,37
5.3. Інші поточні зобов'язання	30111	7,33	8452	3,61	2706	1,60	-21659	-3,72	28,07	-5746	-2,01	32,02
Баланс	410921	100	233986	100	168997	100	-176935	0	56,94	-64989	0	72,23

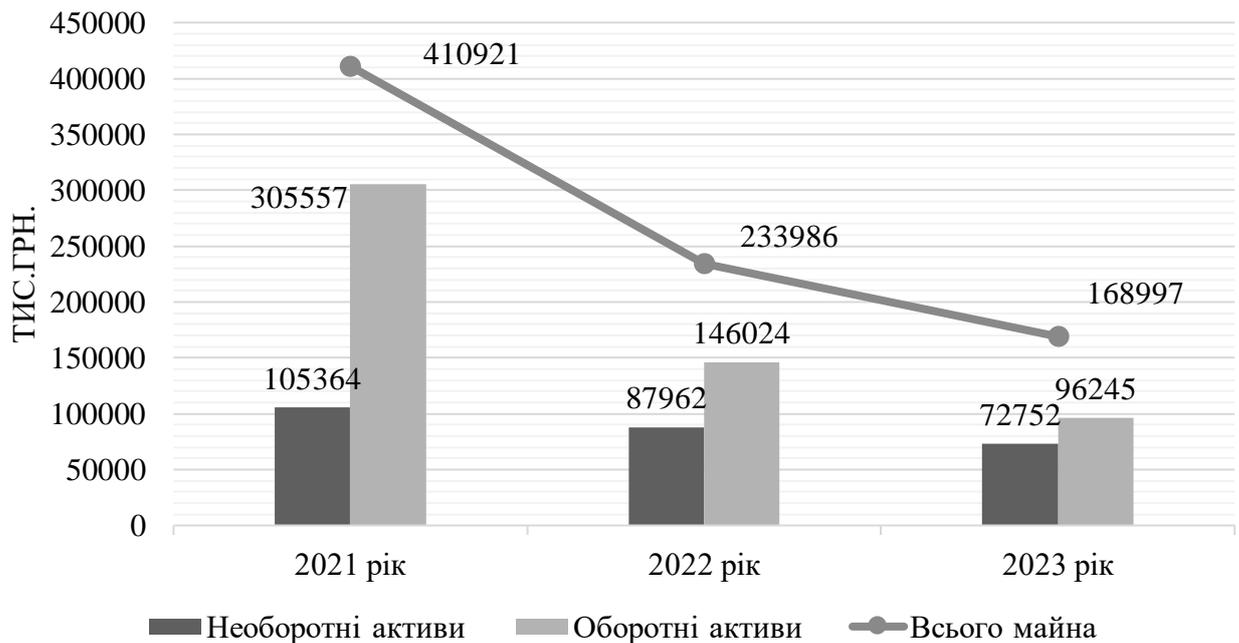

Рис. 2.1. Динаміка активів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Скорочення активів супроводжувалося переорієнтацією структури балансу: якщо у 2021 році домінували оборотні активи (74,36% у структурі активів), то вже у 2023 році їх частка знизилася до 56,95%, водночас питома вага необоротних активів зростає з 25,64% до 43,05%. Такий зсув може свідчити про консервацію частини оборотного капіталу або скорочення обігових ресурсів, зокрема за рахунок зменшення дебіторської заборгованості майже втричі та суттєвого зниження рівня запасів. Одночасно майже вдвічі скоротився загальний обсяг грошових коштів, що разом із ліквідацією витрат майбутніх періодів свідчить про жорстку економію ресурсів та обмеження грошових потоків.

Варто відмітити, що у структурі активів ТДВ «Баштанський сирзавод» переважає дебіторська заборгованість, частка якої стабільно перевищувала половину загального обсягу всіх ресурсів. Проте її динаміка була нестійкою: у 2022 році обсяг дебіторської заборгованості зменшився до 119523 тис. грн, що на 7,5% менше порівняно з попереднім роком. У 2023 році тенденція до

зниження збереглася – показник зменшився ще на 48635 тис. грн, а його питома вага скоротилася до 41,95% (рис. 2.2). Така динаміка свідчить про часткове покращення розрахункової дисципліни підприємства та зменшення рівня замороженого капіталу в дебіторських рахунках, що позитивно впливає на грошові потоки.

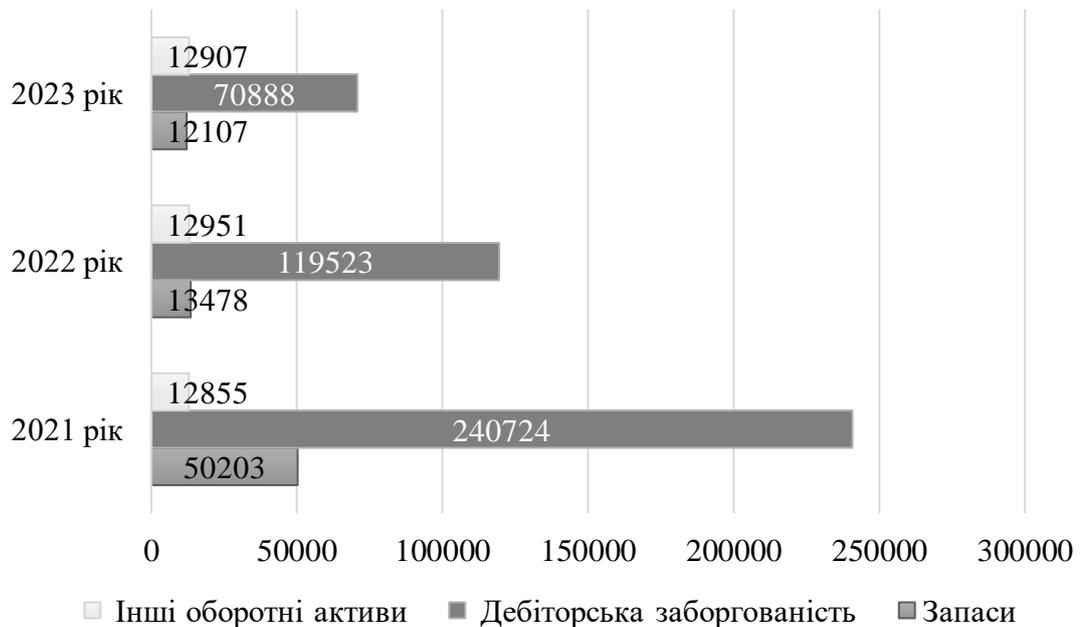

Рис. 2.2. Структурна динаміка оборотних активів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Також спостерігалася суттєве скорочення обсягів запасів ТДВ «Баштанський сирзавод» із 50203 тис. грн у 2021 році до 13478 тис. грн у 2022 році. Такий спад на понад 36 млн грн, ймовірно, був зумовлений зовнішніми деструктивними чинниками, зокрема бойовими діями у місті Баштанка, внаслідок яких частина виробничих приміщень та матеріальних ресурсів підприємства зазнали ушкоджень. У 2023 році зменшення запасів продовжилося, хоча і менш інтенсивно – на рівні 1,4 в.п. у питомій вазі, що може свідчити про поступову стабілізацію виробничо-логістичних процесів. Скорочення складських залишків у цьому контексті є вимушеною, але економічно виправданою реакцією на умови зовнішнього бізнес-середовища.

У частині джерел фінансування активів спостерігається різке зменшення величини власного капіталу, яка у 2022 році набула від'ємного значення, що свідчить про накопичення непокритих збитків (рис. 2.3). Показово, що довгострокові зобов'язання у 2023 році становили лише 0,35% від загального обсягу пасивів, тоді як у 2021 році вони перевищували 31%, що може свідчити про завершення або дострокове погашення довгострокових зобов'язань, але одночасно – про втрату інвестиційної привабливості для потенційних довгострокових кредиторів.

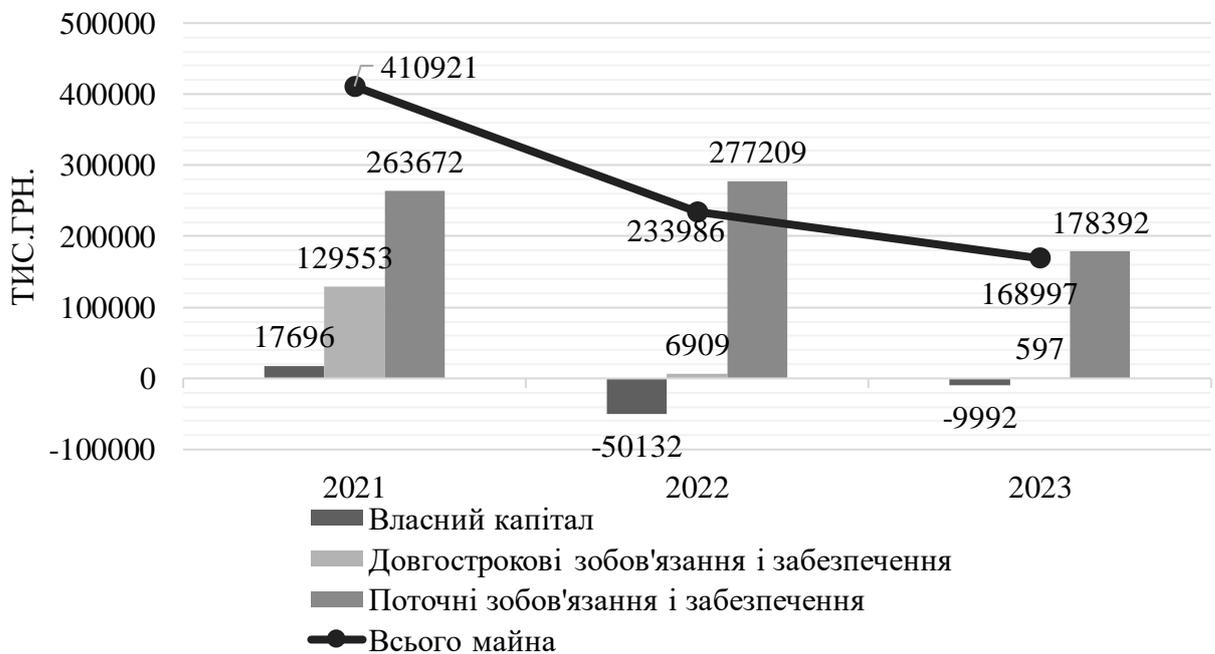

Рис. 2.3. Структурна динаміка джерел фінансування активів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Натомість поточні зобов'язання за аналізований період продемонстрували складну динаміку: у 2022 році їх обсяг перевищив рівень попереднього року на 13,5 млн грн, а у 2023 – зменшився на майже 99 млн грн. Основне навантаження у структурі цих зобов'язань припадало на кредиторську заборгованість, що у 2022 році різко зросла на 51,44%, а вже у 2023 – майже повернулася до рівня 2021 року. Відсутність короткострокових банківських кредитів у 2022–2023 роках свідчить про або втрату довіри з боку

банківських установ, або про стратегію уникнення дорогого боргового фінансування. Таким чином, підприємство продовжує функціонувати переважно за рахунок поточних зобов'язань, що знижує його платоспроможність та фінансову стійкість у короткостроковій перспективі.

При цьому варто звернути увагу на співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства для виявлення можливих проблем із його платоспроможністю. У 2021 році обсяг дебіторської заборгованості перевищував кредиторську, що загалом є позитивною ознакою з погляду ліквідності, проте вже у 2022 році кредиторська заборгованість суттєво зросла й перевищила дебіторську більш ніж удвічі (277209 тис. грн проти 119523 тис. грн). У 2023 році ситуація дещо стабілізувалася: обсяги як дебіторської, так і кредиторської заборгованості скоротилися, однак кредиторська заборгованість все ще значно переважає дебіторську (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Динаміка співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ТДВ «Баштанський сирзавод» у 2021-2023 роках

Виявлений ризик накопичення короткострокових зобов'язань без відповідного покриття ліквідними активами свідчить про обмеженість внутрішніх ресурсів для своєчасного виконання зобов'язань, що в умовах дефіциту оборотного капіталу загрожує втратою ділової репутації та посиленням фінансової напруги.

Отже, загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» засвідчила, що підприємство має потужну виробничу базу, сформовану багаторічним досвідом роботи у молочній галузі, з чітко структурованою організаційною системою управління та розвиненою товарною лінійкою. Разом із цим, фінансово-економічний стан у 2021–2023 роках зазнав суттєвих змін: відбулося значне скорочення активів, зниження рівня оборотного капіталу, втрата власного капіталу та посилення залежності від поточних зобов'язань. Домінування кредиторської заборгованості над дебіторською впродовж останніх двох років свідчить про фінансову нестабільність та обмежену ліквідність. Утім, попри зовнішні шоки, зокрема вплив воєнних дій, підприємство продовжує функціонувати, що свідчить про наявність адаптаційного потенціалу, однак потребує підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності для забезпечення стійкості й стабільного розвитку.

2.2. Аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства

У межах комплексної оцінки ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства вагоме значення має аналіз ключових фінансових показників, які дозволяють виявити поточний стан і динаміку змін у сфері ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. На цьому етапі доцільно зосередити увагу на вивченні фінансових показників ТДВ «Баштанський сирзавод» з метою виявлення сильних і проблемних аспектів його фінансово-економічної діяльності.

Для оцінювання ліквідності підприємства здійснимо аналіз балансу ліквідності у табл. 2.2. Аналіз показав, що підприємство протягом 2021–2023 років не має змоги покривати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів, адже дефіцит за групою А1 щороку є значним, що свідчить про низький рівень абсолютної ліквідності підприємства. Навіть у 2023 році, незважаючи на часткове зменшення кредиторської заборгованості,

перевищення П1 над А1 залишалося суттєвим, що свідчить про високий ризик втрати платоспроможності в короткостроковій перспективі.

Таблиця 2.2

Баланс ліквідності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 рр.

Актив	2021	2022	2023	Пасив	2021	2022	2023	Надлишок +,-		
								2021	2022	2023
Група А1 Грошові кошти	1560	38	343	Група П1 Поточні зобов'язання Кредиторська заборгованість за товари, роботи	206893	277185	178381	-205333	-277147	-178038
Група А2 Дебіторська заборгованість Готова продукція	240723	119523	70888	Група П2 Короткостроков і кредити банку	56779	24	11	183944	119499	70877
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	63518	26707	25258	Група П3 Довгострокові зобов'язання	129553	6909	597	-66035	19798	24661
Група А4 Необоротні активи	105120	87718	72508	Група П4 Власний капітал	17696	-50132	-9992	87424	137850	82500
Баланс гр.1+2+3+4	410921	233986	168997	Баланс гр.1+2+3+4	410921	233986	168997	-	-	-

Група А2, яка охоплює дебіторську заборгованість і готову продукцію, у 2021 році значно перевищувала обсяг короткострокових кредитів, однак у наступні роки цей надлишок стрімко зменшувався: у 2023 році він становив лише близько 70,9 млн грн, що може вказувати на зниження рівня швидкої ліквідності та недостатність оборотних активів для фінансування поточних потреб.

Позитивною ознакою є стійкий надлишок активів групи А3 (запаси) над довгостроковими зобов'язаннями, особливо у 2022–2023 роках, що створює певний резерв фінансової гнучкості в середньостроковій перспективі. Водночас показники власного капіталу залишалися від'ємними, що свідчить про критичну втрату фінансової автономії підприємства та зумовлює ризик неплатоспроможності в умовах погіршення ринкової ситуації.

Для більш поглибленого аналізу ліквідності та платоспроможності застосуємо коефіцієнтний метод (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники ліквідності та платоспроможності ТДВ «Баштанський сирзавод»
за 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021	2022	2023	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1. Показники ліквідності						
1	Власний оборотний капітал, тис. грн	41885	-131185	-82147	-313,20	62,62
2	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), грн/грн	1,16	0,55	0,54	47,83	97,50
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності, грн/грн	0,92	0,43	0,40	46,94	92,58
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, грн/грн	0,01	0,0001	0,002	2,32	1402,63
5	Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, грн/грн	0,24	0,10	0,14	39,99	146,96
6	Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, грн/грн	0,91	0,43	0,40	47,23	92,16
2. Показники платоспроможності						
1	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,14	-0,90	-0,85	-655,38	95,01
2	Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	1,05	0,82	0,94	78,81	114,65
3	Коефіцієнт фінансового лівериджу (КФЛ)	7,32	-0,14	-0,06	-1,88	43,35
4	Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності (К _{вп})	0,69	0,13	0,27	18,37	211,71
5	Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,17	0,13	0,13	76,04	102,05
6	Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-4,95	7,42	8,28	-149,72	111,64

Оцінка коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки свідчить про значне погіршення короткострокової платоспроможності підприємства. Зокрема, власний оборотний капітал у 2022 році набув від’ємного значення, що свідчить про дефіцит коштів для фінансування поточних активів, і хоча у 2023 році

спостерігається часткове покращення, показник залишається глибоко негативним. Загальний коефіцієнт покриття у 2023 році становить 0,54, що суттєво нижче нормативного рівня (1,0–2,0), а коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності демонструють вкрай обмежені можливості підприємства оперативно розраховуватись за зобов'язаннями, незважаючи на формальне зростання абсолютної ліквідності у 2023 році через низьку базу порівняння (рис. 2.5).

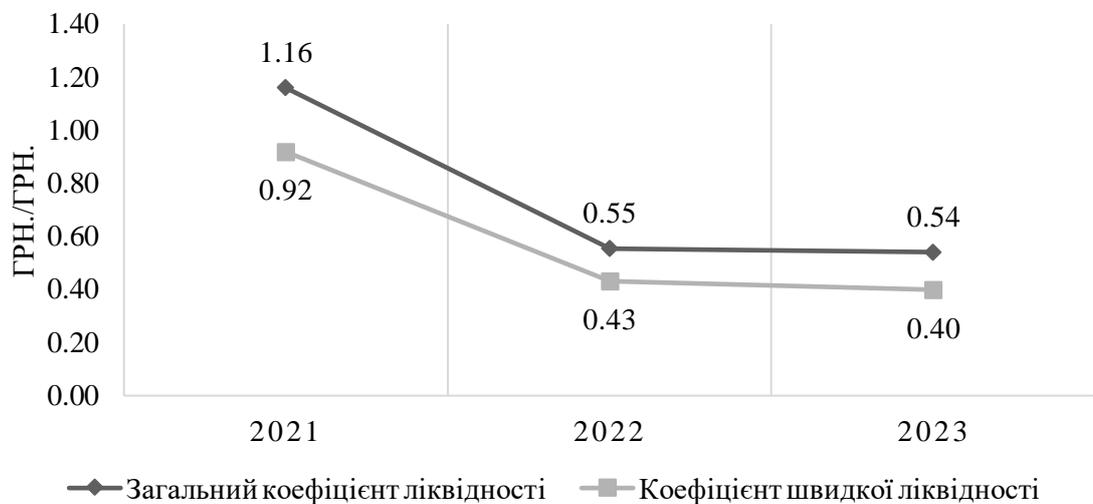

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ТДВ «Баштанський сирзавод» у 2021-2023 рр.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами є від'ємним протягом 2022–2023 років, що свідчить про повну залежність підприємства від залучених короткострокових зобов'язань для фінансування поточної діяльності. Коефіцієнт загальної платоспроможності у 2022 році знизився до 0,82, що нижче критичної межі у 1,0, однак у 2023 році незначне зростання до 0,94 вказує на поступове наближення до прийнятного рівня (рис. 2.6). Позитивним моментом можна вважати відновлення коефіцієнта платоспроможності (КВП), який у 2023 році підвищився до 0,27, що хоча і не є достатнім, але свідчить про наявність потенціалу фінансового оздоровлення.

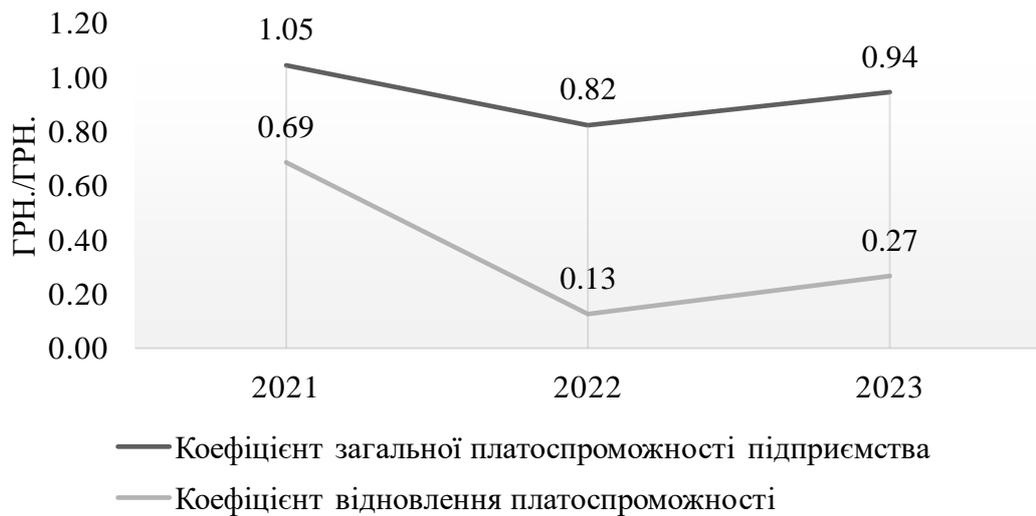

Рис. 2.6. Динаміка показників платоспроможності ТДВ «Баштанський сирзавод» у 2021-2023 рр.

Натомість негативне значення коефіцієнта фінансового лівериджу у 2022–2023 роках сигналізує про незбалансованість джерел фінансування та втрату частини капіталу, що посилює залежність від кредиторів. Сталість показника частки кредиторської заборгованості в структурі власного і позикового капіталу свідчить про збереження високого рівня зовнішньої залежності. Водночас зростання коефіцієнта співвідношення чистих оборотних активів до чистих активів у 2023 році може свідчити про тенденцію до певного фінансового вирівнювання, однак загалом ситуація залишається критичною. Отже, підприємство характеризується низьким рівнем ліквідності, нестачею власних оборотних коштів і надмірною залежністю від зовнішніх зобов'язань, що потребує негайних заходів з оптимізації структури балансу та фінансової стабілізації.

Зважаючи на виявлені проблеми з ліквідністю та платоспроможністю підприємства варто проаналізувати його фінансову стійкість (табл. 2.4). Оцінка типу фінансової стійкості ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки свідчить про істотне погіршення забезпеченості підприємства джерелами фінансування запасів та загальну втрату стабільності. У 2021 році за трикомпонентним показником фінансової стійкості спостерігався допустимий

тип фінансової нестійкості ($\{0;0;1\}$), коли запаси були частково забезпечені за рахунок короткострокових позикових коштів. Однак уже у 2022 році показник перейшов у критичний стан ($\{0;0;0\}$), що свідчить про повну незабезпеченість запасів навіть короткостроковими джерелами, тобто підприємство діяло в умовах глибокої фінансової нестійкості, яка збереглася і в 2023 році.

Таблиця 2.4

Класифікація типу фінансової стійкості ТДВ «Баштанський сирзавод» за
2021-2023 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+,-) 2022/2021		Відхилення (+,-) 2023/2022	
				у сумі, тис. грн	темп зрос- тання, %	у сумі, тис. грн	темп зрос- тання, %
Загальна величина запасів	50203	13478	12107	-36725	26,85	-1371	89,83
Наявність власних коштів	-87668	-138094	-82744	-50426	157,52	55350	59,92
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	41885	-131185	-82147	-173070	-313,20	49038	62,62
Наявність загальних коштів	97983	-131185	-82147	-229168	-133,89	49038	62,62
Фв=В-Зп	-137871	-151572	-94851	-13701	109,94	56721	62,58
Фвд=ВД-Зп	-8318	-144663	-94254	-136345	1739,16	50409	65,15
Фзк=зк-Зп	47780	-144663	-94254	-192443	-302,77	50409	65,15
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\PhiВ), S2(\pm\PhiВД), S3(\pm\PhiЗК)\}$	$\{0;0;1\}$	$\{0;0;0\}$	$\{0;0;0\}$	-	-	-	-

Негативне значення показника наявності власних коштів упродовж усіх трьох років, з найгіршим значенням у 2022 році (-138094 тис. грн), вказує на суттєвий дефіцит власного оборотного капіталу для покриття запасів. Водночас зростання цього показника у 2023 році (до -82744 тис. грн) свідчить про часткове зменшення розриву, однак ситуація залишається критичною. Подібна динаміка спостерігається і щодо наявності власних та довгострокових джерел фінансування, які мали від'ємне значення у 2022 та 2023 роках, що не дозволяло підприємству покривати запаси навіть за рахунок стабільних джерел. Це вказує на перевищення обсягу запасів над стабільними ресурсами підприємства, що загрожує неплатоспроможністю.

Загальна забезпеченість запасів усіма джерелами фінансування, включаючи короткострокові зобов'язання, також залишалася від'ємною у 2022–2023 роках, що свідчить про системну проблему браку обігових коштів. Хоча у 2023 році відбулося покращення (скорочення розриву на 49 млн грн), підприємство все ще функціонує в умовах хронічної нестачі фінансових ресурсів.

Комплексну оцінку фінансової стійкості підприємства отримуємо з використанням коефіцієнтного аналізу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості підприємства ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Темп зростання, %	
				2022/2021	2023/2022
Наявність власних коштів підприємства в обороті	-87668	-138094	-82744	157,52	59,92
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,36	-0,18	-0,06	-51,55	30,09
Коефіцієнт автономії	0,04	-0,21	-0,06	-497,52	27,60
Коефіцієнт фінансової залежності	23,22	-4,67	-16,91	-20,10	362,37
Коефіцієнт фінансового ризику	22,22	-5,67	-17,91	-25,50	316,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,37	2,62	8,22	110,56	314,17
Коефіцієнт покриття запасів	0,83	-9,73	-6,79	-1166,62	69,71
Коефіцієнт загальної заборгованості	14,90	-5,53	-17,85	-37,11	322,87
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,04	-0,18	-0,06	-408,64	31,64

Від'ємне значення обсягу власних коштів в обороті протягом усього періоду, з піковим дефіцитом у 2022 році (–138094 тис. грн), вказує на нездатність покривати навіть частину оборотних активів за рахунок власного капіталу, що є прямим маркером фінансової слабкості. У 2023 році ситуація дещо покращилася (–82744 тис. грн), але все ще залишається далекою від нормативного рівня, який передбачає позитивне значення цього показника.

Ключовими індикаторами фінансової незалежності є коефіцієнти автономії та фінансової стійкості. Їх фактичні значення значно нижчі за нормативні межі. Так, коефіцієнт автономії, який має бути не менше 0,5 для

забезпечення незалежності підприємства від зовнішніх джерел, у 2021 році становив лише 0,04, а в наступні роки був від'ємним. Коефіцієнт фінансової стійкості, що відображає частку стабільних джерел фінансування в загальному обсязі активів і має перевищувати 0,6, також мав негативні значення в 2022–2023 роках (–0,18 та –0,06 відповідно), що вказує на втрату здатності підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

Аналіз коефіцієнтів фінансової залежності та ризику виявив аномальні коливання, які свідчать про значну дестабілізацію структури джерел капіталу. У 2021 році коефіцієнт фінансової залежності становив 23,22, що значно перевищує норматив ($\leq 1,5$), тобто кожна гривня власного капіталу супроводжувалася понад 23 гривнями зобов'язань. У 2022–2023 роках показники стали від'ємними, що пояснюється від'ємним значенням власного капіталу і свідчить про технічне банкрутство. Коефіцієнт фінансового ризику демонструє аналогічну динаміку, зростаючи до –17,91 у 2023 році, що є свідченням повної залежності підприємства від зовнішнього фінансування та високого ризику неплатоспроможності.

Інші показники лише поглиблюють загрозливу картину. Коефіцієнт покриття запасів власним капіталом у 2022–2023 роках залишався на критичному рівні (–9,73 і –6,79), що суперечить нормативному значенню не менше 0,5. Також негативну динаміку демонструє коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу: значення у 2023 році (–0,06) свідчить про дефіцит власного фінансового ресурсу. Єдиним позитивним зрушенням є зростання коефіцієнта маневреності власного капіталу до 8,22 у 2023 році, однак він також є викривленим через від'ємний власний капітал, тому не може трактуватися як свідчення позитивних змін.

Отже, ТДВ «Баштанський сирзавод» має суттєві проблеми із фінансовою стійкістю, ліквідністю та платоспроможністю, що потребує формування відповідних заходів із покращення його фінансового стану.

2.3. Оцінювання ділової активності, прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод»

У процесі оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства важливу аналітичну цінність має дослідження показників прибутковості та рентабельності, оскільки саме вони відображають кінцеві результати господарювання, рівень віддачі від використаних ресурсів і здатність підприємства генерувати дохід у змінному зовнішньому середовищі. У цьому контексті доцільно здійснити оцінювання динаміки прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» як основи для подальших висновків щодо ефективності управлінських рішень.

Оцінювання прибутковості підприємства варто розпочати з коефіцієнтного аналізу ділової активності ТДВ «Баштанський сирзавод». Ділова активність підприємства визначається за допомогою «золотого правила» економіки підприємства, перевірку виконання якого для ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Перевірка виконання «золотого правила» економіки ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1. Темп зростання прибутку до оподаткування (Тпр), %	-252,26	-108,54	59,22
2. Темп зростання обсягу реалізації (Тр), %	91,15	17,24	0,17
3. Темп зростання авансового капіталу (Тк), %	96,56	96,62	96,50
Виконання «золотого правила»	$T_{пр} < T_r < T_k < 100\%$	$T_{пр} < T_r < T_k < 100\%$	$T_{пр} > T_r < T_k < 100\%$

На основі результатів перевірки дотримання так званого «золотого правила» економіки встановлено, що протягом усього аналізованого періоду даний критерій не був виконаний. Подібна ситуація обумовлюється низькими обсягами прибутку, реалізованої продукції та авансованого капіталу, що використовувався у господарській діяльності. У 2021 році підприємство зазнало суттєвих витрат, що призвели до погіршення його фінансового стану, зокрема до

формування від'ємного результату діяльності. Так, темпи зростання прибутку до оподаткування були від'ємними і становили -252,26%, що свідчить про збитковість діяльності. Водночас темпи зростання обсягів реалізації склали 91,15%, що є нижчим за умовний норматив у 100%, тоді як динаміка зростання авансованого капіталу наближалася до цього порогу і становила 98,93%.

У 2022 році підприємство продовжувало функціонувати в умовах фінансової нестабільності. Темпи зростання прибутку до оподаткування залишалися негативними на рівні -108,54%, що вказує на збереження збитковості. Поглиблення фінансових труднощів пояснюється також тим, що у результаті бойових дій, спричинених повномасштабною збройною агресією Російської Федерації, на території підприємства було пошкоджено один із виробничих цехів. Це стало причиною зниження обсягів реалізації, темп зростання яких склав лише 17,24%. У той же час темп зростання авансованого капіталу залишався відносно стабільним і складав 96,62%, що свідчить про відсутність істотних змін у структурі вкладеного капіталу.

У 2023 році спостерігалось часткове покращення фінансового становища: підприємству вдалося досягти позитивної динаміки прибутку до оподаткування, темпи зростання якого склали 59,22%. Однак майже повна стагнація реалізації (темп зростання – лише 0,17%) засвідчує, що виробнича та збутова діяльність ще не відновлені до докризового рівня. Авансований капітал залишився на стабільному рівні – 96,50%, що свідчить про збереження обсягів ресурсів, інвестованих у виробничий процес, хоча водночас і вказує на відсутність додаткових вкладень.

Швидкість віддачі активів підприємства проаналізуємо з використанням коефіцієнтів оборотності активів у таблиці 2.7. Аналіз оборотності активів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки свідчить про критичне погіршення ділової активності підприємства. Усі показники оборотності – як оборотних активів, так і дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості та матеріальних запасів – демонструють стрімке падіння, що супроводжується різким зростанням тривалості їх обертання.

Таблиця 2.7

Коефіцієнти оборотності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

№ з/п	Показники	2021	2022	2023	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,40	0,63	0,002	26,26	0,31
2	Тривалість обороту оборотних активів	150	570	184781	380,83	32392,67
3	Коефіцієнт ефективності використання ресурсів	1,84	0,44	0,001	24,08	0,27
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,09	0,79	0,002	25,53	0,31
5	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,48	0,64	0,001	133,35	0,17
6	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	117	456	145729	391,68	31924,15
7	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	752	564	338982	74,99	60138,36
8	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	14,84	4,48	0,02	30,16	0,41
9	Тривалість обороту матеріальних запасів	24	80	19514	331,58	24258,29
10	Період обороту власного оборотного капіталу	18	-331	-125309	-1817,11	37808,73

Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився з 2,40 у 2021 році до 0,002 у 2023 році, а тривалість їх обігу зросла до майже 185 тис. днів, що свідчить про фактичну зупинку обіговості ресурсів (рис. 2.7).

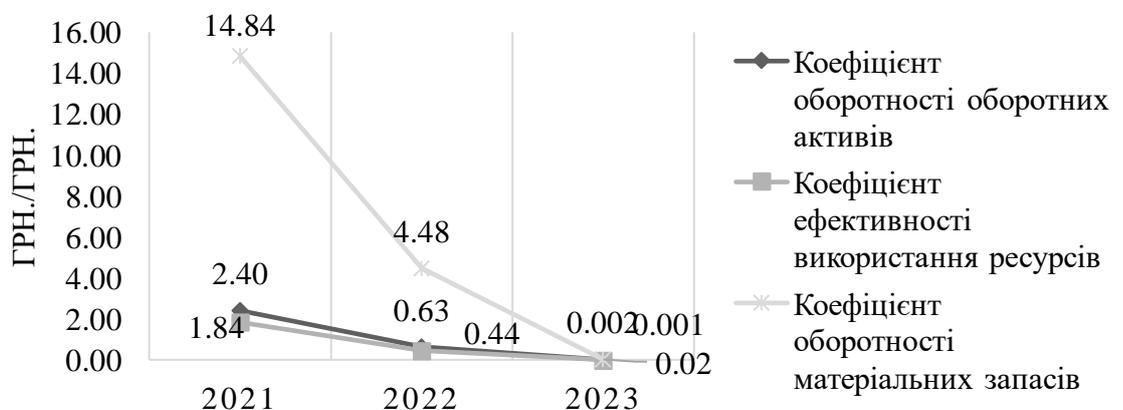

Рис. 2.7. Динаміка показників оборотності активів ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Така динаміка вказує на глибоку неефективність використання активів, заморожування значних обсягів ресурсів у дебіторській заборгованості та запасах, а також на втрату фінансової гнучкості, що негативно впливає на здатність підприємства генерувати прибуток і забезпечувати стабільність своєї діяльності.

Ключовим індикатором оцінки ділової активності виступає тривалість операційного та фінансового циклу, значення яких розраховано в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Тривалість операційного й фінансового циклів ТДВ «Баштанський сирзавод» у 2021-2023 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+/-)	
				2022/2021	2023/2022
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	826709	142494	236	-684215	-142258
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (ДЗГ), тис. грн.	241285	120084	70983	-121201	-49101
Запаси (З), тис. грн.	50203	13478	12107	-36725	-1371
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (КЗГ), тис. грн.	177463	268767	175686	91304	-93081
Період обороту, дні:					
1) дебіторської заборгованості	117	456	145729	339	145273
2) запасів	24	80	19514	56	19434
3) кредиторської заборгованості	752	564	338982	-188	338418
Кількість операційних циклів	3	1	0	-2	-1
Операційний цикл (п. 1 + п. 2)	141	536	165243	395	164707
Фінансовий цикл (п.1 + п.2 – п.3)	-611	-28	-173739	583	-173711

За результатами аналізу було встановлено, що тривалість операційного циклу у 2021 році становить 141 днів, у 2022 році – 536 днів, а у 2023 році досягла 165243 днів. Причиною такого зростання є, перш за все, збільшення періоду обороту дебіторської та кредиторської заборгованості. Тривалість фінансового циклу мала негативну тенденцію, так у 2021 році становить -11 днів, у 2022 році – -28 днів, а у 2023 році збільшився до -173739 днів. В даному випадку також можна зробити висновок, що зниження тривалості фінансового циклу відбулось за рахунок збільшення періоду обороту

кредиторської заборгованості. Така тенденція негативно впливає на діяльність підприємства, оскільки тривалий період обороту кредиторської заборгованості може вказувати на ймовірні фінансові труднощі, що змушують підприємство затримувати розрахунки з постачальниками.

Динаміку проведення операції формування і розподілу прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки відображено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз формування та розподілу прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

№ з/п	Показник	Розрахунок	Роки			Абс. відх. (6-5)	Абс. відх. (7-6)
			2021 рік	2022 рік	2023 рік		
1	2	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)		826709	142494	236	-684215	-142258
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)		776098	139448	27	-636650	-139421
3	Валовий прибуток	(p1-p2)	50611	3046	209	-47565	-2837
4	Інші операційні доходи		2499	30487	43873	27988	13386
5	Сумарні операційні доходи	(p1+p4)	829208	172981	44109	-656227	-128872
6	Адміністративні витрати		15599	26984	28500	11385	1516
7	Витрати на збут		50042	10864	0	-39178	-10864
8	Інші операційні витрати		10133	28195	5685	18062	-22510
9	Сумарні операційні витрати	(p2+p6+p7+p8)	851872	205491	34212	-646381	-171279
10	Прибуток від операційної діяльності	(p5-p9)	-22664	-32510	9897	-9846	42407
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності		603	801	30855	198	30054
12	Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності		40413	36100	593	-4313	-35507
13	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	(p10+p11-p12)	-62474	-67809	40159	-5335	107968
14	Витрати з податку на прибуток		-	-	-	-	-
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	(p13-p14)	-62474	-67809	40159	-5335	107968
16	Інший сукупний дохід після оподаткування		-20	-19	-19	1	0
17	Сукупний дохід	(p15+p16)	-62494	-67828	40140	-5334	107968

Аналіз формування фінансових результатів діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки свідчить про нестабільність та високий рівень фінансових коливань, що зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема руйнівними наслідками воєнних дій.

У 2021 році підприємство демонструвало відносно стійкі результати: чистий дохід від реалізації продукції становив понад 826,7 млн грн, а валовий прибуток – 50,6 млн грн. Проте вже в 2022 році цей дохід скоротився більш ніж у 5 разів, а в 2023 – майже повністю зник, що призвело до істотного зниження обсягів операційної діяльності. Таке стрімке падіння виручки зумовило критичне зменшення валового прибутку до 3,0 млн грн у 2022 році і лише 209 тис. грн у 2023 році (рис. 2.8).

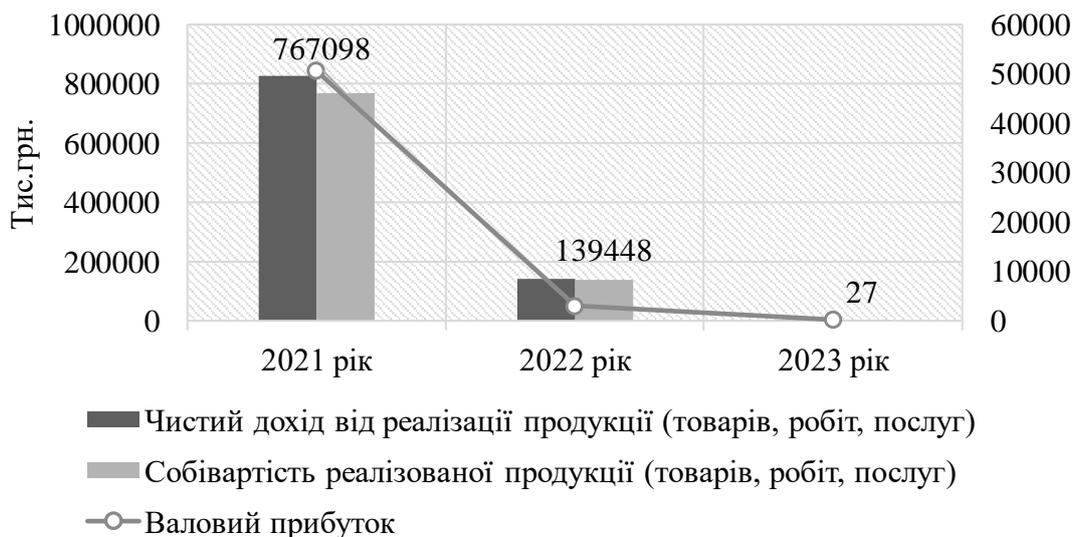

Рис. 2.8. Динаміка формування валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» протягом 2021-2023 роки

Попри зменшення виручки, підприємство у 2022–2023 роках змогло значно наростити інші операційні доходи (від 2,5 млн грн у 2021 році до майже 44 млн грн у 2023 році), що частково компенсувало втрати основної діяльності. Проте цього виявилось недостатньо для покриття зростаючих витрат: адміністративні витрати зросли з 15,6 млн грн у 2021 році до 28,5 млн грн у 2023-му, а інші операційні витрати сягнули 28,2 млн грн у 2022 році.

В результаті операційна діяльність залишалася збитковою у 2021–2022 роках із негативним фінансовим результатом у –22,7 млн грн та –32,5 млн грн відповідно. Лише у 2023 році підприємству вдалося досягти позитивного операційного прибутку на рівні 9,9 млн грн, що стало наслідком зменшення витрат і активізації інших доходів.

Вагому роль у загальному результаті відіграли статті, пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю. У 2023 році спостерігалось різке зростання доходів від фінансових операцій до 30,9 млн грн при зниженні витрат до 0,6 млн грн. Це дозволило підприємству сформувати прибуток до оподаткування в розмірі 40,2 млн грн, що є принциповим зрушенням у порівнянні з глибоко збитковими результатами попередніх двох років.

Загалом, аналіз свідчить, що підприємство перебуває в процесі поступового фінансового відновлення після кризового падіння, спричиненого зовнішніми шоками. Зростання фінансових доходів і зменшення витрат дали змогу вийти на позитивний фінансовий результат у 2023 році (рис. 2.9), однак нестабільність основної операційної діяльності та низький рівень реалізації потребують подальших структурних змін і стратегічної трансформації бізнес-моделі.

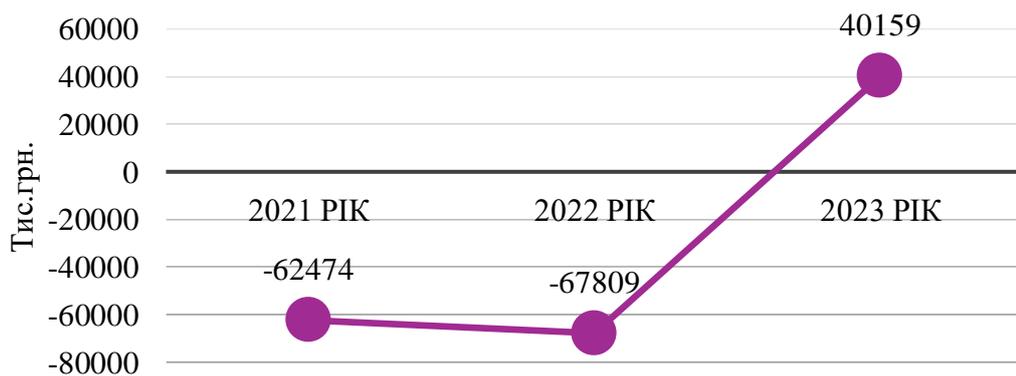

Рис. 2.9. Динаміка чистого фінансового результату (прибутку/збитку) ТДВ «Баштанський сирзавод» протягом 2021-2023 роки

Детальний аналіз складу, структури та динаміки доходів і витрат ТДВ «Баштанський сирзавод» проведено в табл. 2.10.

Аналіз структури та динаміки доходів і витрат ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки демонструє різку зміну моделі фінансування діяльності підприємства, зумовлену критичним падінням обсягів реалізації продукції та трансформацією джерел формування виручки.

Упродовж аналізованого періоду спостерігається суттєве скорочення загального обсягу доходів: із 829,8 млн грн у 2021 році до 173,8 млн грн у 2022 році (зменшення на 79,1%) та до 74,9 млн грн у 2023 році (додаткове зниження на 56,9%). Основне джерело доходу – чистий дохід від реалізації – зазнало найглибшого падіння: від 826,7 млн грн у 2021 році до лише 236 тис. грн у 2023 році, що свідчить про практично повне припинення основної виробничо-комерційної діяльності. Питома вага цього показника у структурі доходів зменшилася з 99,6% до 0,3%.

На тлі згортання операційної реалізації підприємство переорієнтувалося на інші джерела фінансування. Так, інші операційні доходи у 2022 році становили 30,5 тис. грн (17,6% у структурі), а в 2023 році – вже 43,9 тис. грн (58,5%), демонструючи зростання у понад 17 разів за два роки. Надзвичайно динамічне зростання показали також інші фінансові доходи – з 469 тис. грн у 2021 році до 30,8 млн грн у 2023 році (зростання майже у 66 разів). Це свідчить про зрушення у бік пасивного отримання доходу або реалізації фінансових інструментів замість виробничої діяльності.

У структурі витрат також відбулися істотні зміни. Загальний обсяг витрат скоротився з 892,3 млн грн у 2021 році до 34,8 млн грн у 2023 році, що зумовлено передусім зменшенням собівартості реалізованої продукції (з 776,1 млн грн до лише 27 тис. грн у 2023 році). Звертає на себе увагу істотне збільшення адміністративних витрат, які досягли 28,5 млн грн у 2023 році (81,9% усіх витрат), що свідчить про високу частку управлінських витрат у новій структурі витрат. Також спостерігається зростання частки інших операційних витрат (до 16,3%) і надмірно високе співвідношення їх до основної діяльності, що є свідченням низької операційної ефективності.

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки показників рентабельності ТДВ «Баштанський сирзавод» за
2021-2023 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2022/2021		Відхилення 2023/2022	
	Сума, тис. грн	Сума, тис. грн	Сума, тис. грн	+, - тис.грн.	темп росту,%	+, - тис.грн.	темп росту,%
1. Рентабельність активів, %	-13,87	-21,03	19,92	-7,16	-151,64	40,96	94,71
2. Рентабельність продаж, %	-7,56	-47,60	17008,47	-40,04	-629,69	17056,08	35731,64
3. Рентабельність витрат, %	-7,00	-28,08	115,33	-21,07	-400,86	143,40	410,78
4. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів	1,00	0,82	0,003	-0,18	82,31	-0,82	0,38
5. Доходи на 1 грн. активів	1,84	0,54	0,37	-1,30	29,26	-0,17	69,02
6. Доходи на 1 грн. витрат	0,93	0,72	2,15	-0,21	77,34	1,43	299,38

Результати аналізу рентабельності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки засвідчують нестабільність фінансово-економічної ефективності діяльності підприємства, яка протягом досліджуваного періоду коливалася від глибокої збитковості до часткового відновлення прибутковості.

У 2021–2022 роках підприємство демонструвало від’ємні значення всіх ключових рентабельнісних показників. Зокрема, рентабельність активів у 2021 році становила -13,87%, а в 2022 році ще погіршилася до -21,03%, що свідчило про неефективне використання ресурсного потенціалу. Водночас рентабельність продажу знизилася з -7,56% до -47,6%, що відображає не тільки збитковість реалізації, а й істотне зниження обсягів виручки при збереженні значної частини витрат. Аналогічна тенденція простежується і за показником рентабельності витрат, який у 2022 році склав -28,08% проти -7,00% у 2021 році, вказуючи на зростання дисбалансу між доходами й витратами.

У 2023 році ситуація частково покращилася: підприємство отримало прибуток у розмірі 40,1 млн грн, що забезпечило позитивне значення

рентабельності активів на рівні 19,92%. Найбільш вражаючими є значення рентабельності продажу (17008,47%) та рентабельності витрат (115,33%), однак ці показники є результатом надзвичайно низької бази порівняння (незначні обсяги реалізації й витрат), що викривлює оцінку ефективності. У цьому контексті більш репрезентативним є зростання доходів на 1 грн витрат – до 2,15 грн, що свідчить про підвищення фінансової віддачі на вкладені ресурси, хоч і на тлі згорання основної діяльності.

Загалом, попри позитивну динаміку у 2023 році, рентабельність ТДВ «Баштанський сирзавод» має нестійкий характер, а відновлення прибутковості пов'язане радше з тимчасовими доходами, ніж зі стабільною операційною ефективністю. Підприємству необхідна стратегія реінтеграції у виробничий процес та оптимізації витрат для забезпечення довгострокової стійкої рентабельності.

Отже, у другому розділі роботи здійснено комплексну оцінку фінансово-економічної діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» із застосуванням широкого спектра аналітичних методів. Наведено загальну характеристику підприємства, яка дозволила встановити специфіку його діяльності в умовах воєнного стану та зниження виробничих потужностей. З'ясовано, що основними чинниками формування фінансової нестабільності стали значне скорочення активів, висока залежність від дебіторської заборгованості та різке зменшення запасів через фізичні втрати виробничих ресурсів. Зовнішні фактори, зокрема бойові дії, мали визначальний вплив на економічну ситуацію підприємства, що проявилось в деструкції активної частини балансу.

Проведено оцінювання структури та динаміки основних фінансових показників діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод». Було виявлено істотне погіршення ліквідності: коефіцієнти загальної, швидкої й абсолютної ліквідності знизилися до критичних значень, а власний оборотний капітал набув від'ємного значення. Платоспроможність підприємства також є

нестабільною, про що свідчить наявність негативного фінансового лівериджу, критично низька забезпеченість оборотних активів власними коштами та негативне значення коефіцієнта відновлення платоспроможності. Разом з цим, протягом усього аналізованого періоду ТДВ «Баштанський сирзавод» перебувало в зоні нестійкого або кризового фінансового стану, з особливо критичною ситуацією у 2022 році. У 2023 році зафіксовано певне покращення показників, однак надмірне боргове навантаження при вкрай низькому рівні автономії обмежує фінансову самостійність підприємства в умовах кризи. Для досягнення фінансової стійкості підприємству необхідно вживати заходів щодо поповнення власного капіталу, зменшення залежності від кредиторської заборгованості та оптимізації структури активів.

Здійснено аналіз ділової активності, прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод». З'ясовано, що підприємство тривалий час залишалося збитковим, а прибуток у 2023 році сформувався переважно за рахунок неопераційних джерел. Ділова активність, зокрема оборотність оборотних активів, дебіторської заборгованості та запасів, різко знизилася, що вказує на суттєві ускладнення основної діяльності. Показники рентабельності мали нестабільну динаміку: у 2021–2022 роках фіксувалася збитковість за всіма ключовими параметрами, а значне зростання рентабельності у 2023 році є статистичним ефектом низької бази порівняння. Попри позитивну динаміку чистого фінансового результату, підприємство поки не демонструє ознак відновлення операційної ефективності, що вимагає комплексних стратегічних заходів з відновлення виробництва та підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Виявлення резервів підвищення прибутковості ТДВ «Баштанський сирзавод»

Прибутковість слугує не лише фінансовим критерієм результативності діяльності, а й виступає фундаментом для забезпечення фінансової стійкості, реалізації інвестиційних програм, збереження конкурентоспроможності та зміцнення ринкових позицій підприємства. У цьому контексті особливої актуальності набуває виявлення внутрішніх резервів її зростання, що ґрунтується на глибокому аналізі фінансових результатів, динаміці обсягів реалізації та рівня витратності виробництва.

Виявлення резервів підвищення прибутковості підприємства передбачає системну аналітичну роботу, спрямовану на ідентифікацію та кількісне вимірювання факторів, які безпосередньо або опосередковано впливають на формування фінансового результату. У практиці фінансового аналізу основою для такої роботи слугує факторний аналіз валового прибутку, що дозволяє розмежувати вплив зміни обсягу реалізації, рівня собівартості продукції, цінової політики й асортиментної структури на динаміку прибутковості [40]. Застосування відповідних аналітичних методик дає змогу не лише встановити причинно-наслідкові зв'язки у зміні результативних показників, а й обґрунтувати потенціал зростання прибутку за рахунок раціонального управління виробничими та комерційними процесами [29].

У межах подальшого дослідження здійснено факторний аналіз валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021–2023 роки з метою виявлення ключових причин його скорочення, виявлення резервів підвищення валового прибутку через детальний аналіз впливу на нього таких факторів, як ціни на продукцію, обсяг виробництва, структури продукції та рівень і структура

витрат. У таблиці 3.1 відображені вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод».

Таблиця 3.1

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Показник	Рядок Ф.№2	Базовий рік (0)	Базовий рік, перерахований на реалізацію звітнього року	Звітний рік (1)
А	Б	1	2	3
2021 рік				
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	2000	906986	919466,17	826709
Собівартість реалізованої продукції (С)	2050	779039	789909,13	776098
Валовий прибуток (ВП)	2090	127947	129557,04	50611
2022 рік				
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	2000	826709	140563,84	142494
Собівартість реалізованої продукції (С)	2050	776098	118544,80	139448
Валовий прибуток (ВП)	2090	50611	22019,04	3046
2023 рік				
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	2000	142494	236,85	236
Собівартість реалізованої продукції (С)	2050	139448	231,80	27
Валовий прибуток (ВП)	2090	3046	5,05	209

Факторний аналіз валового прибутку підприємства варто розпочати з розрахунку загальних змін у його валовому прибутку:

$$\Delta \text{ВП} = \text{ВП}_1 - \text{ВП}_0 \quad (3.1)$$

Розрахунок впливу на прибуток зміни відпускних цін на реалізацію продукції здійснюється за формулою 3.2.

$$\Delta \text{ВП}_1 = \text{ВП}_1 - \text{ВП}_{1,0} \quad (3.2)$$

Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції під час оцінювання за базовою собівартістю здійснюється за формулою 3.3.

$$\Delta ВП2=ВП0\times(K1-1) \quad (3.3)$$

Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції, що зумовлені змінами в структурі продукції розраховується за формулою 3.4.

$$\Delta ВП3=ВП0\times(K2-K1) \quad (3.4)$$

Розрахунок впливу на прибуток економії від зниження собівартості продукції проводиться за формулою 3.5.

$$\Delta ВП4=C1,0-C1 \quad (3.5)$$

А визначення впливу на прибуток зміни собівартості продукції за рахунок структурних зрушень в обсязі продукції проводиться за формулою 3.6.

$$\Delta ВП5=C0\times K2-C1,0 \quad (3.6)$$

Розрахунок загального впливу факторів на валовий прибуток (резерву зростання валового прибутку) здійснюється за формулою 3.7.

$$\Delta ВП=ВП1+\dots+ВП5 \quad (3.7)$$

Результати розрахунків та проведення факторного аналізу узагальнені і відображені в таблиці 3.2. Загалом виявлено, що динаміка валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» перебувала під значним впливом негативних змін у витратній частині діяльності підприємства.

Таблиця 3.2

Результати факторного аналізу валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Назва фактору	Сума впливу		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Відхилення валового прибутку, всього у т.ч. за рахунок:	-77336	-47565	-2837
1. Зміни цін на продукцію	-78946,04	-18973,04	203,95
2. Зміни обсягу виробництва і реалізації	1785,28	-42880,44	-3040,94
3. Зміни структури продукції	-24,72	874,74	0
4. Зміни рівня витрат	10870,13	-657553,20	-139216,20
5. Зміни структури витрат	-150,51	13413,74	-0,01
Резерв зростання валового прибутку (1+2+3+4)	-66315,36	-718531,94	-142053,20

У 2022 та 2023 роках саме зростання рівня витрат справило найбільш суттєвий знижувальний вплив на формування валового прибутку, зокрема у 2022 році – на суму 657,55 тис. грн, а в 2023 році – ще на 139,22 тис. грн. Це свідчить про домінування екстенсивного типу управління витратами без належної адаптації до змін зовнішнього середовища.

Негативний вплив також мали зменшення обсягів реалізації продукції (особливо у 2022 році – 42880,44 тис. грн), що пов'язане зі скороченням виробничих можливостей в умовах війни, пошкодженням активів і втратами ринку збуту. У 2023 році дана тенденція збереглася, що спричинило подальше зменшення валового прибутку на 3,04 млн грн. Поряд із цим, коливання цінової політики також негативно позначилися на прибутковості, зокрема у 2021 та 2022 роках спостерігалось значне зниження доходу через зменшення цін (на 78,95 тис. грн та 18,97 тис. грн відповідно), тоді як у 2023 році відбувся незначний позитивний вплив (203,95 тис. грн), що свідчить про часткову стабілізацію ціноутворення.

Внесок змін у структурі продукції та витрат залишався порівняно незначним у загальному впливі, хоча у 2022 році позитивна трансформація структури витрат забезпечила приріст прибутку на 13,41 тис. грн, що може розглядатися як потенційний резерв підвищення ефективності.

Головні резерви зростання валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» наведені на рис. 3.1.

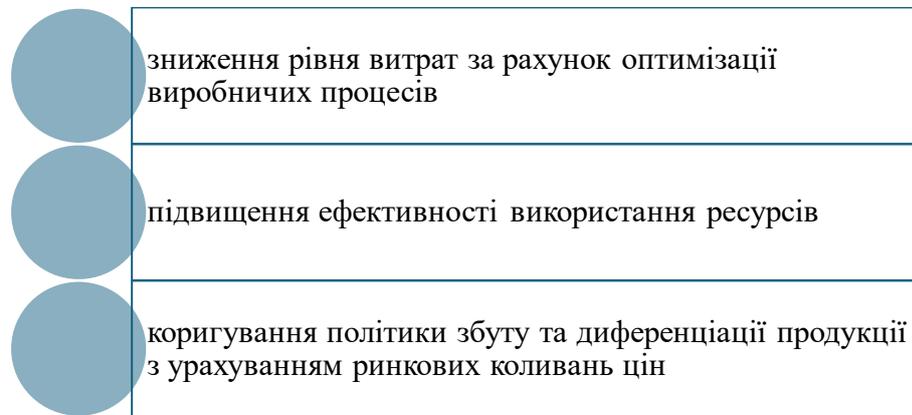

Рис. 3.1. Резерви підвищення валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод»

Таким чином, підвищення адаптивності підприємства до зовнішніх загроз і гнучкість цінової політики мають стати стратегічними напрямками зміцнення прибутковості.

Під час проведення факторного аналізу прибутку підприємства доцільно ідентифікувати та кількісно оцінити вплив факторів першого і другого рівня, що представлено у таблиці 3.3. Виявлено, що у 2022 році спостерігалось істотне зниження валового прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» на 47 565 тис. грн у порівнянні з 2021 роком. Основними детермінантами цього стали: падіння обсягів реалізації продукції, що зумовило зменшення виручки; істотне зростання адміністративних і операційних витрат; та негативний вплив структурних зрушень у складі витрат. Водночас позитивно на результат вплинули інші операційні доходи, які збільшилися на 27 988 тис. грн. У 2023 році ситуація частково стабілізувалась – хоча обсяг валового прибутку залишився на низькому рівні, скорочення витрат на збут та зменшення інших операційних витрат дозволили забезпечити позитивне значення прибутку від операційної діяльності (+9 897 тис. грн), що стало результатом зростання прибутку на 42 407 тис. грн порівняно з попереднім роком.

Таблиця 3.3

Факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування
ТДВ «Баштанський сирзавод» за факторами першого і другого рівнів

Назва фактора	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Величина впливу фактора (абсолютне відхилення)	
				(2-1)	(3-2)
А	1	2	3	4	5
1. Фінансовий результат від операційної діяльності	-22664	-32510	9897	-9846	42407
- Прибуток валовий	50611	3046	209	-47565	-2837
- Інші операційні доходи	2499	30487	43873	27988	13386
- Витрати адміністративні	15599	26984	28500	11385	1516
- Витрати на збут	50042	10864	0	-39178	-10864
- Інші операційні витрати	10133	28195	5685	18062	-22510
2. Фінансовий результат від фінансової діяльності	-39940	-35326	30632	4614	65958
- Доходи інші фінансові	469	764	30831	295	30067
- Витрати фінансові	40409	36090	199	-4319	-35891
- Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0	0
- Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0
3. Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності	130	27	-370	-103	-397
- Доходи інші	134	37	24	-97	-13
- Витрати інші	4	10	394	6	384
4. Фінансовий результат до оподаткування	-62474	-67809	40159	-5335	107968
- Прибуток операційний	-22664	-32510	9897	-9846	42407
- Прибуток фінансовий	-39940	-35326	30632	4614	65958
- Прибуток інший звичайний	130	27	-370	-103	-397
5. Чистий фінансовий результат	-62474	-67809	40159	-5335	107968
- Прибуток до оподаткування	-62474	-67809	40159	-5335	107968
- Витрати (дохід) з податку на прибуток	0	0	0	0	0
- Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0	0	0	0	0
6. Сукупний дохід	-20	-19	-19	1	0
- Чистий прибуток	0	0	0	0	0
- Інший сукупний дохід після оподаткування	-20	-19	-19	1	0

Водночас ключовим резервом зростання прибутку став фінансовий результат від фінансової діяльності, який покращився на 65 958 тис. грн, переважно за рахунок зменшення фінансових витрат і зростання фінансових доходів (відхилення +30 067 тис. грн) (рис. 3.2).

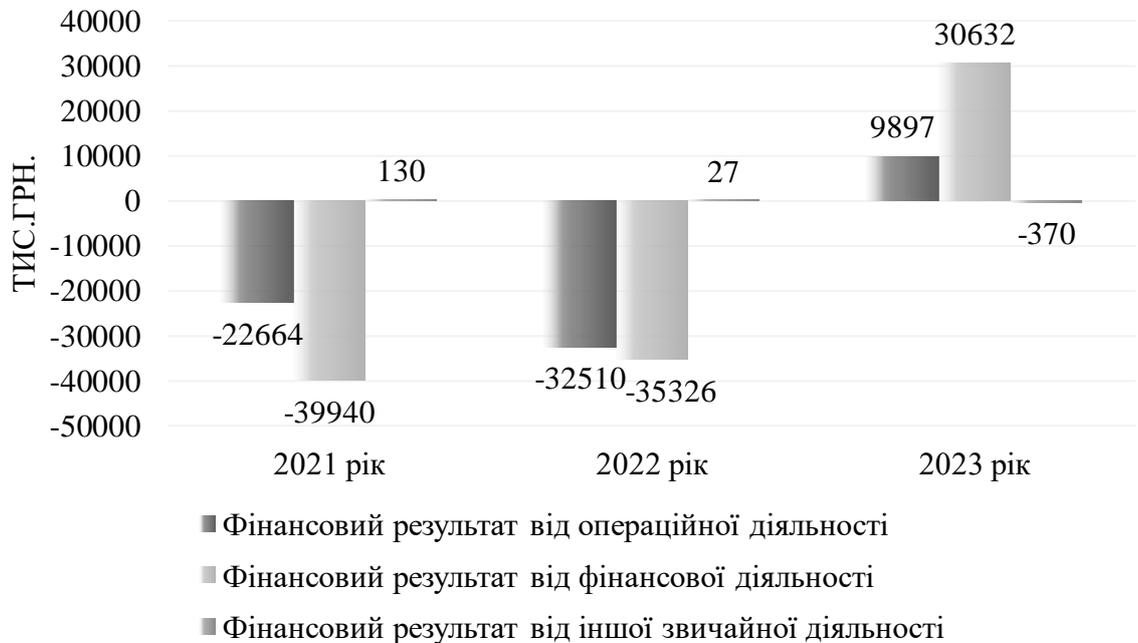

Рис. 3.2. Динаміка фінансових результатів за видами діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» за 2021-2023 роки

Факторний аналіз виявив, що ключовий вплив на зміну чистого прибутку підприємства протягом досліджуваного періоду спричинили доходи та витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю. Це підтверджується суттєвим зростанням фінансового результату цієї діяльності, що значно перевищує динаміку змін від операційної діяльності. Основним фактором стало значне скорочення витрат та зростання фінансових доходів.

Отже, основними внутрішніми резервами підвищення прибутковості ТДВ «Баштанський сирзавод» є: зниження адміністративних та операційних витрат, оптимізація структури витрат, нарощування частки продукції з високою доданою вартістю, а також активізація діяльності в частині отримання фінансових доходів при одночасному зниженні боргового навантаження.

3.2. Впровадження бюджетування для підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства

Одним із ефективних інструментів підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства виступає система бюджетування, яка дозволяє не лише планувати і контролювати фінансові потоки, а й формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо зростання прибутковості та зниження витрат.

Для ТДВ «Баштанський сирзавод», що протягом останніх періодів функціонує в умовах фінансової нестабільності, впровадження бюджетування може стати дієвим механізмом підвищення результативності управління. Зокрема, побудова системи внутрішніх бюджетів дозволить забезпечити узгодженість цілей структурних підрозділів, своєчасне виявлення відхилень від планових показників, оптимізацію витрат та підвищення прозорості фінансових процесів.

У контексті виявлених резервів зростання прибутковості підприємства доцільно інтегрувати елементи бюджетного управління у процеси формування операційних, інвестиційних і фінансових рішень, що сприятиме підвищенню гнучкості підприємства в умовах невизначеності та адаптації до змін ринкового середовища.

Бюджетування як інструмент стратегічного та оперативного управління фінансами підприємства охоплює не лише компетенцію фінансово-економічного підрозділу, а й потребує активної участі всіх функціональних ланок підприємства. Зокрема, підрозділ виробництва відповідає за планування обсягів випуску продукції та витрат на її виготовлення; служба постачання – за обґрунтування обсягів закупівель сировини, потреби у фінансуванні матеріальних запасів і визначення календаря платежів; підрозділ збуту – за прогнозування обсягів реалізації та грошових надходжень від продажу; служба технічного розвитку – за формування плану капіталовкладень, оцінку потужностей, якості продукції та інвестиційної потреби [46]. Такий

міжфункціональний підхід до бюджетування сприяє створенню інтегрованої системи управління ресурсами.

Суттєвим елементом побудови ефективної бюджетної системи є визначення так званого базового (первинного) бюджету, який фіксує планові значення найбільш обмежувального для підприємства фактора. Типологія такого бюджету безпосередньо залежить від особливостей господарської діяльності суб'єкта, рівня доступу до ресурсів і характеру зовнішніх обмежень. У ряді випадків первинним може бути бюджет реалізації, якщо головним стримувальним чинником є обмеження ринкових можливостей; бюджет матеріального забезпечення – за умов дефіциту сировини; бюджет персоналу – у разі залежності діяльності від рівня кваліфікації працівників; бюджет фінансування – за обмеженого доступу до зовнішнього капіталу [47].

У переважній більшості випадків в якості первинного бюджету виступає бюджет реалізації продукції, оскільки саме потенційний обсяг збуту найчастіше визначає граничні умови для інших функціональних напрямів [55]. На основі прогнозованого рівня продажів здійснюється розрахунок необхідної виробничої потужності, що, у свою чергу, формує потребу в інвестиціях для забезпечення відповідного рівня основних засобів і нематеріальних активів. Паралельно з цим на основі даних щодо тривалості операційного циклу, а також запланованих витрат на виробництво і збут, оцінюється потреба в обіговому капіталі. Оцінка можливостей покриття цієї потреби відбувається через аналіз прогнозованих грошових потоків у рамках фінансової діяльності підприємства та можливих взаємодій із джерелами зовнішнього фінансування.

З огляду на результати фінансово-економічного аналізу діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», зокрема нестійкий фінансовий стан, хронічну збитковість, нерівномірну структуру витрат, а також значні коливання валового прибутку, структура системи бюджетів підприємства має бути побудована з урахуванням необхідності підвищення операційної ефективності, контролю за витратами та посилення антикризового управління. Доцільною є ієрархічна побудова бюджетів, основні з яких наведено на рис. 3.3.

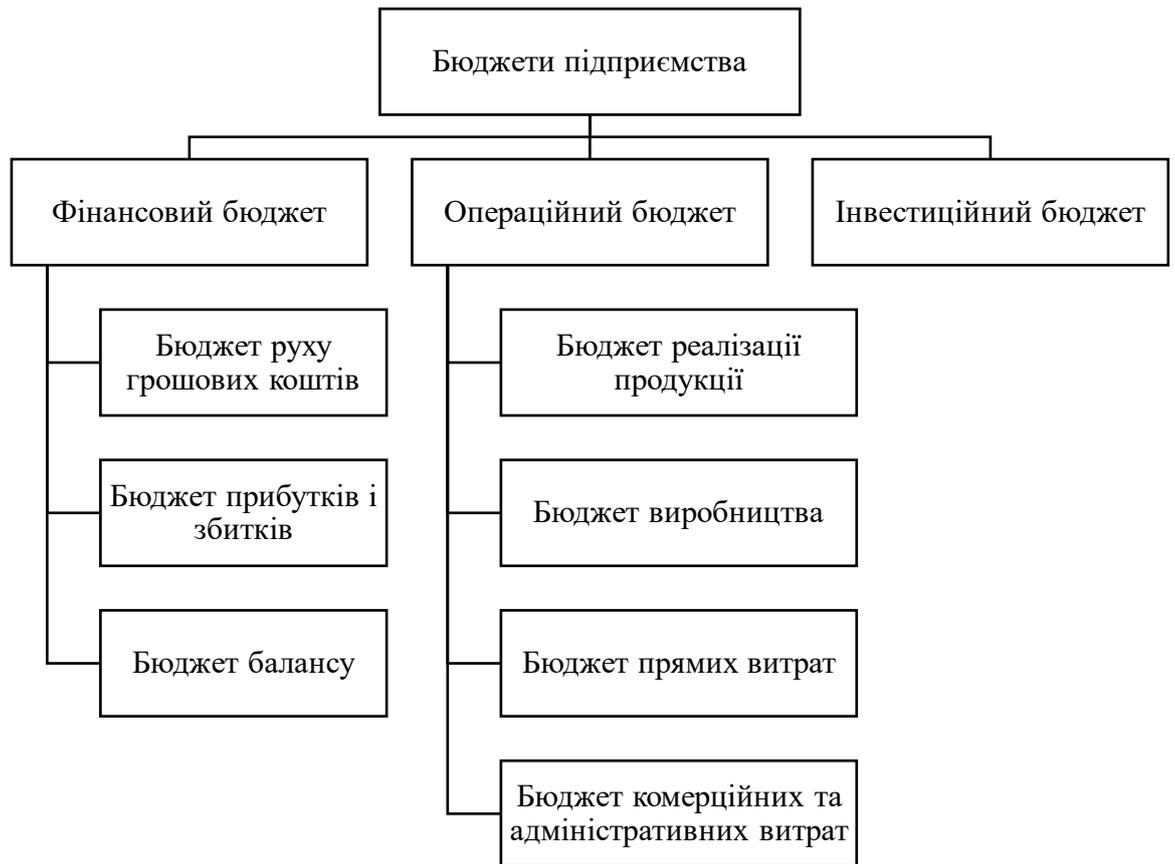

Рис. 3.3. Пропоновані до впровадження ТДВ «Баштанський сирзавод» види бюджетів у загальній системі бюджетування підприємства

Першочергово для ТДВ «Баштанський сирзавод» доцільним є запровадження операційного бюджету, який слугує основою для формування доходів і витрат підприємства на короткостроковому горизонті планування. Операційний бюджет дозволить формалізувати процес планування продажів, собівартості продукції, адміністративних і збутових витрат, а також врахувати вплив сезонних коливань, що є характерним для молокопереробної промисловості. Ураховуючи значну частку адміністративних витрат ТДВ «Баштанський сирзавод» і різке скорочення збутових, встановлення жорстких лімітів через механізм бюджетування дозволить забезпечити раціональне використання обігових коштів, зменшити необґрунтовані витрати, а також підвищити рентабельність основної діяльності. Формування операційного бюджету передбачає участь усіх функціональних підрозділів, що

сприяє посиленню внутрішньої координації та є запорукою синергії в досягненні загальнофінансових цілей.

Наступним елементом бюджетного планування є бюджет доходів і витрат, який забезпечує цілісне уявлення про очікувані фінансові результати та дозволяє заздалегідь виявити потенційні загрози прибутковості. Аналіз змін у валовому прибутку ТДВ «Баштанський сирзавод» показав істотний вплив на нього з боку цінових факторів, змін у витратах і обсягах реалізації. У зв'язку з цим бюджет доходів і витрат має бути побудований з урахуванням гнучкого підходу до прогнозування цінової політики, з використанням сценарного моделювання та коригування витрат залежно від обсягів реалізації. Такий підхід дозволить сформувати реалістичну модель майбутньої фінансової діяльності, зменшити ймовірність появи збитків та посилити контроль за ефективністю витрачання ресурсів. Доцільним є також введення планових нормативів витрат на одиницю продукції, що дасть змогу виявити внутрішні резерви для скорочення собівартості.

Ключовим інструментом забезпечення фінансової стійкості в умовах нестабільного зовнішнього середовища є бюджет грошових коштів (cash-flow budget), який забезпечує контроль за ліквідністю та платоспроможністю підприємства [10]. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТДВ «Баштанський сирзавод» свідчить про втрату здатності своєчасно виконувати поточні зобов'язання, що загрожує порушенням платіжної дисципліни та банкрутством. Впровадження бюджету руху грошових коштів дозволить прогнозувати надходження та витрати грошових ресурсів у розрізі періодів, виявляти дефіцит або надлишок ліквідності, ухвалювати рішення про залучення короткострокового фінансування або інвестування вільних коштів. Застосування касового методу формування бюджету є найбільш доцільним, оскільки відображає реальний рух коштів і дозволяє уникнути викривлень у планових показниках [46]. Особливої уваги заслуговує розділ бюджету щодо обслуговування боргових зобов'язань, з огляду на високе кредитне навантаження підприємства.

В умовах зниження обсягів інвестиційної активності на підприємстві особливого значення набуває впровадження капітального бюджету. Цей бюджет формується для планування витрат, пов'язаних з придбанням, модернізацією або відновленням основних засобів. За результатами аналізу фінансової звітності ТДВ «Баштанський сирзавод», простежується тенденція до зниження вартості необоротних активів, що може свідчити про зношеність матеріально-технічної бази та відсутність оновлення основних засобів. Запровадження капітального бюджету дозволить раціонально планувати інвестиційні витрати, здійснювати їхню оцінку за критеріями доцільності та ефективності, уникати капіталовкладень із низькою віддачею. У процесі формування цього бюджету доцільно використовувати показники чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми дохідності (IRR) та строку окупності (PP), що забезпечує фінансову обґрунтованість інвестиційних рішень.

Важливою складовою системи бюджетування є бюджет балансу (balance sheet budget), який передбачає планування змін у структурі активів і пасивів підприємства. Такий бюджет забезпечує узгодженість усіх інших бюджетів і дозволяє спрогнозувати майбутній фінансовий стан підприємства [59]. З урахуванням високого рівня кредиторської заборгованості та низької забезпеченості оборотних активів власними коштами, планування структури джерел фінансування є надзвичайно важливим для відновлення фінансової рівноваги. Завдяки бюджету капіталу можна забезпечити стратегічне балансування між власним і позиковим капіталом, зменшити фінансову залежність і підвищити стабільність.

На завершальному етапі формується зведений (мастер-бюджет), який є інтегральним інструментом об'єднання всіх складових бюджетування. Він відображає загальні фінансові цілі підприємства, пов'язує між собою доходи, витрати, прибуток, рух грошових коштів, активи та зобов'язання. Майстер-бюджет слугує основою для фінансового контролю, оцінки досягнення планових показників та ухвалення управлінських рішень у разі виявлення відхилень [46]. Для ТДВ «Баштанський сирзавод» застосування майстер-

бюджету дозволить скоординувати дії всіх підрозділів, забезпечити цільове використання ресурсів і уникнути дублювання витрат.

Структурною основою бюджетної системи виступають часткові бюджети, які формуються з урахуванням принципів функціонального поділу праці, спеціалізації та децентралізації управлінських рішень. Такі бюджети охоплюють окремі аспекти доходів і витрат підприємства, зокрема, бюджети структурних підрозділів, окремих центрів відповідальності, бюджети витрат і доходів за функціональними напрямками тощо [19]. Взаємозв'язок часткових бюджетів забезпечує цілісність бюджетного процесу, водночас дозволяючи гнучко реагувати на зміни в окремих сегментах діяльності підприємства.

Часткові бюджети виступають важливим інструментом деталізації бюджетного планування відповідно до загальної стратегічної орієнтації підприємства та особливостей функціонування його окремих структурних одиниць. Їх формування передбачає адаптацію загального фінансового плану до специфіки діяльності кожного підрозділу, що дозволяє підвищити точність прогнозування та керованість окремими процесами. Водночас кількість і склад часткових бюджетів визначаються рівнем деталізації, прийнятим на підприємстві, та глибиною децентралізації фінансового управління. Усі часткові бюджети перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи інтегровану систему, яка охоплює всі напрями фінансово-господарської діяльності та забезпечує її узгодженість [55].

У межах вітчизняної теоретико-методологічної бази варто звернути увагу на класифікацію бюджетів, запропоновану О.О. Терещенком, яка передбачає виокремлення двох ключових типів бюджетів – гнучкого та фіксованого. Гнучкі бюджети адаптуються до змін обсягів виробництва та реалізації продукції, оскільки вони базуються на змінних витратах, які прямо залежать від обсягу операційної діяльності. Наприклад, до цієї категорії відносяться бюджети прямих матеріальних витрат або бюджети витрат на оплату праці виробничого персоналу. Таке бюджетування дозволяє швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку та оперативно коригувати фінансові плани [19].

У протипагу, фіксовані бюджети орієнтуються на витрати, що залишаються незмінними незалежно від коливань обсягів діяльності. Це, зокрема, адміністративні витрати, витрати на утримання управлінського персоналу, витрати на маркетинг і рекламу тощо. Формування фіксованих бюджетів дозволяє стабілізувати базові витрати підприємства, однак потребує високого рівня обґрунтованості та контролю за доцільністю кожного з елементів витрат [19].

Однією з прогресивних форм бюджетного планування, що дає змогу поглибити аналіз і посилити адресність бюджетних рішень, є метод бюджетування «з нуля» (zero-based budgeting). Його особливість полягає в тому, що кожна бюджетна позиція має бути обґрунтована з урахуванням того, що витрати плануються вперше [47]. Це передбачає глибоку ревізію функцій і ресурсних потреб кожного підрозділу, що, своєю чергою, стимулює виявлення неефективних, надлишкових або нерентабельних витрат. У результаті з'являється можливість сконцентрувати ресурси на тих напрямках, які мають найвищу віддачу або стратегічне значення.

На відміну від прирістного бюджетування, коли новий план базується на показниках попереднього періоду з урахуванням очікуваних змін, бюджетування «з нуля» дозволяє виявляти системні проблеми на етапі планування та усувати їх до моменту реалізації бюджету. Водночас, незважаючи на високу аналітичну цінність, цей метод характеризується підвищеною трудомісткістю, що зумовлює збільшення витрат часу та фінансових ресурсів на його впровадження. Його ефективність безпосередньо залежить від рівня компетентності менеджерів, якості внутрішньої інформаційної системи та корпоративної культури планування [19].

З урахуванням динамічного зовнішнього середовища та високого рівня невизначеності ринку, важливо забезпечити адаптивність бюджетної системи підприємства. Саме тому на практиці дедалі більшого поширення набуває концепція гнучкого бюджетування, яка передбачає внесення змін у заплановані показники на основі актуалізованої інформації про внутрішні та зовнішні чинники. Одним із ключових інструментів досягнення гнучкості є створення

резервів у фінансових бюджетах, зокрема резервного залишку грошових коштів, що враховується при складанні бюджету руху коштів. Це дає змогу зберігати платоспроможність у разі раптових витрат або тимчасових касових розривів.

Додатковою умовою гнучкості системи бюджетування є організація бюджетного процесу в поквартальному або помісячному форматі з можливістю періодичного перегляду цільових орієнтирів. Такий підхід дозволяє скоригувати бюджет відповідно до змін ринкової ситуації, оперативних даних виробництва, збуту або фінансування. Крім того, регулярне оновлення бюджету формує культуру аналітичного мислення в управлінському персоналі та підвищує дисципліну у використанні ресурсів.

Варто також наголосити, що ефективність системи бюджетування безпосередньо залежить від організації процесу її впровадження. На першому етапі доцільно створити бюджетний комітет, який формуватиме методологію, регламентуватиме процедури, узгоджуватиме плани підрозділів і здійснюватиме моніторинг виконання бюджетів. Особливої уваги слід приділити впровадженню системи внутрішнього контролю та звітності про виконання бюджетів. Регулярний аналіз відхилень між плановими та фактичними показниками є важливим інструментом оперативного управління та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Отже, для ТДВ «Баштанський сирзавод», яке упродовж останніх років демонструє нестабільні фінансові результати, значне зниження обсягів реалізації продукції, критичне скорочення прибутковості та високий рівень фінансових ризиків, використання бюджетного регулювання має стати дієвим інструментом фінансового оздоровлення та стратегічного управління ресурсами. При цьому гнучкість у підходах до бюджетування є критично важливою в умовах нестабільного ринкового середовища, оскільки саме вона дозволяє підприємству зберігати стійкість, адаптуватися до змін і підвищувати ефективність управлінських рішень. У результаті, вся бюджетна система трансформується у потужний механізм стратегічного контролю й ресурсного забезпечення, що, у свою чергу, сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства та зростанню його прибутковості.

Таким чином, у третьому розділі роботи за результатами проведеного дослідження обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», практична реалізація яких сприятиме зростанню рентабельності, забезпеченню сталого фінансового розвитку та підвищенню конкурентоспроможності ТДВ «Баштанський сирзавод» у сучасних умовах господарювання.

Проведений факторний аналіз дозволив кількісно оцінити вплив ключових виробничо-фінансових чинників на динаміку валового прибутку підприємства. Встановлено, що основними дестабілізуючими факторами виступають зміни у цінній політиці, структурі витрат та обсягах виробництва і реалізації. Водночас виявлено й потенційні зони зростання прибутковості – передусім за рахунок оптимізації собівартості продукції, покращення продуктивності виробництва та збалансування асортиментної структури. Це створює аналітичну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення результативності операційної діяльності.

Обґрунтовано доцільність впровадження системи бюджетування як інструменту стратегічного і оперативного управління ресурсами підприємства в умовах підвищеної економічної невизначеності. Визначено, що запровадження бюджетного планування дозволить забезпечити прозорість фінансових потоків, зміцнити контроль за витратами, підвищити передбачуваність результатів господарської діяльності. З урахуванням специфіки діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», запропоновано формування системи функціональних і загальних бюджетів, які охоплюють усі ключові напрями – від закупівель і виробництва до збуту й інвестицій. Особлива увага приділена формуванню бюджету реалізації як базового для подальшого фінансового планування, а також доцільності використання гнучких бюджетів, здатних адаптуватися до зміни зовнішніх умов. У результаті запропоновані напрями удосконалення внутрішнього планування надають підприємству дієвий інструментарій для управління прибутковістю, ресурсною ефективністю та фінансовою стабільністю.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу комплексно реалізувати всі поставлені завдання та сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод» в умовах сучасних викликів. Отримані результати дають підстави для таких висновків.

1. Фінансово-економічна діяльність підприємства являє собою інтегровану систему управлінських, фінансових, виробничих і збутових процесів, спрямованих на досягнення стабільного розвитку та отримання прибутку. З'ясовано, що ефективна фінансово-економічна діяльність є основою забезпечення платоспроможності, ліквідності, рентабельності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. Наголошено на важливості стратегічного управління фінансовими ресурсами в умовах змінного економічного середовища, що зумовлює необхідність адаптивного підходу до планування, оцінювання та моніторингу результативності господарювання.

2. Охарактеризовано основні фінансові результати діяльності підприємства як ключові показники, що відображають підсумкову ефективність використання ресурсів і реалізації обраної бізнес-моделі. Встановлено, що валовий, операційний та чистий прибуток виступають не лише кількісними критеріями оцінки діяльності, а й визначальними чинниками формування власного капіталу, інвестиційної привабливості та здатності до самофінансування. Проаналізовано природу фінансових результатів у контексті сучасних умов господарювання, зокрема за наявності зовнішніх загроз, інфляційного тиску й нестабільності ринків збуту.

3. Узагальнено показники та методи оцінювання ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства. Зокрема, систематизовано систему фінансових коефіцієнтів, що дають змогу кількісно оцінити

ліквідність, платоспроможність, рентабельність, ділову активність та фінансову стійкість. Охарактеризовано підходи горизонтального, вертикального та порівняльного аналізу як методологічну основу для виявлення динаміки змін та визначення відхилень від нормативних значень. Зроблено висновок про важливість комплексного поєднання кількісних і якісних оцінок для об'єктивної оцінки результативності діяльності.

4. Надано загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод». Проаналізовано його виробничі можливості, ресурсне забезпечення та географічну локалізацію. Встановлено, що внаслідок збройної агресії проти України підприємство зазнало значних втрат виробничих ресурсів і зазнало порушення логістичних ланцюгів, що суттєво вплинуло на результати господарської діяльності. Водночас збереження ядра управлінської команди, наявність виробничої інфраструктури та спеціалізація на переробці аграрної продукції створюють потенціал для відновлення діяльності.

5. Проведено аналіз основних фінансових показників діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», що дозволило визначити динаміку змін і рівень фінансової стійкості підприємства у 2021–2023 роках. Встановлено, що у 2022 році підприємство опинилося в кризовому стані з критичним зниженням ліквідності, платоспроможності та рентабельності. У 2023 році спостерігається часткове покращення ситуації за рахунок зменшення витрат та зростання інших операційних доходів. Разом із тим зберігаються загрози фінансової нестабільності, що потребує впровадження системи фінансового моніторингу та управління ризиками.

6. Здійснено оцінювання прибутковості та рентабельності діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод», що дало змогу встановити залежність між динамікою доходів і витрат, змінами в обсягах реалізації, а також зовнішніми факторами. Виявлено, що прибуток підприємства в останньому періоді носить нестійкий характер і значною мірою формується за рахунок неосновної діяльності. Рентабельність активів, продукції та капіталу залишається на

критично низькому рівні, що вимагає структурної перебудови управлінських підходів до формування фінансових результатів. Обґрунтовано необхідність внутрішньої трансформації бізнес-процесів та відновлення операційної ефективності.

7. Виявлено та кількісно оцінено резерви підвищення прибутковості ТДВ «Баштанський сирзавод» шляхом проведення факторного аналізу валового прибутку. Дослідження показало, що найбільший негативний вплив на динаміку прибутку мали зменшення цін, обсягів реалізації, а також зростання рівня витрат. Разом з цим ідентифіковано напрями зростання, які передбачають удосконалення ціноутворення, оптимізацію витратної структури, підвищення продуктивності виробництва й ефективності реалізації. Сформульовані аналітичні висновки стали основою для розробки практичних рекомендацій з покращення фінансових результатів діяльності підприємства.

8. Обґрунтовано доцільність впровадження системи бюджетування як інструменту підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності ТДВ «Баштанський сирзавод». Визначено, що бюджетування дозволяє забезпечити цілісне планування, координацію та контроль за витратами і доходами на всіх рівнях управління. З урахуванням специфіки підприємства запропоновано впровадити систему гнучкого бюджетування з урахуванням обмежених ресурсів, сезонності та нестабільного попиту. Розроблено структуру загальних та функціональних бюджетів, що охоплюють реалізацію, закупівлі, виробництво, адміністративні та інвестиційні витрати. Зроблено висновок, що системне бюджетне планування сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, адаптації до ринкових змін, підвищенню ефективності фінансово-економічної діяльності й досягненню стабільного економічного зростання підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010№2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 251–254. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/42.pdf
4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
5. Barroso A., Sanguino R., Alam S. Financial Analysis of Retail Business Organization: A Case of Wal-Mart Stores, Inc. *Nile Journal of Business and Economics*. 2017. Vol. 3 (67). P. 67-89.
6. Рудаченко О.О., Єсіна В.О. Теоретичні основи дослідження фінансово-господарської діяльності підприємств житлово-комунального господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 21. Частина 2. С. 78-80.
7. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Учбовий курс. К.: Ніка центр, 2009. 528 с.
8. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник. К.:КНЕУ, 2007. 352 с.
9. Губарик О.М. Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства на підставі фінансової звітності та бухгалтерського балансу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 23. С. 38-41.
10. Птащенко Л.О., Сержанов В.В. Фінансовий контролінг: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 344 с.

11. Олексюк О. І. Економіка результативності діяльності підприємства: монографія. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2017. 362 с.
12. Давидчук С. Сутність та завдання фінансово-економічної діяльності підприємств на сільських територіях. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 6-7. С. 28-37. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-252-253-28-37>
13. Майборода О.Є., Сукрушева Г.О., Куліш Є.В. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 310-313.
14. Богацька Н.М., Кузьменко М.М. Прибуток підприємства як рушійна сила функціонування ринкової економіки. *Вісник ХНУ*. 2018. №2. С.102-105.
15. Романова Т.В., Даровський Є.О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>
16. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
17. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199.
18. Костецький В.В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2010. №4 (29). С. 135-145.
19. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2003. 554 с.
20. Никифорчин М. Д. Сутність операційної ефективності підприємства в контексті сучасних економічних теорій. *Фінансовий простір*. 2017. № 4(28). С. 134–139. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/547/545>
21. Тульчинська С. О., Погребняк А. Ю., Крашевська Т. О. Детермінанти ефективності операційної діяльності підприємства. *Економічний вісник НТУУ*

«Київський політехнічний інститут». 2023. № 26. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/287413>

22. Морщенок Т.С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 1 (01). С. 8.

23. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир : ПП «Рута», 2005. 480 с.

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 18.03.2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

25. Юнін Є. Є. Обліково-аналітичні засади стратегічного фінансового планування. *Фінанси, облік, банки*. Вінниця: ДонНУ, 2017. С. 23–33.

26. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 25–37.

27. Маслій О.А., Максименко А.П. Діджиталізація як об'єкт економічної безпекології. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 2 (86). С. 19–26.

28. Максимова М.В., Чередниченко Д.С. Теоретичні підходи до формування системи показників оцінки прибутку підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/46.pdf

29. Кузь В. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства: проблеми достовірності та релевантності інформаційного забезпечення. *Економічний аналіз*. 2013. Випуск 12. Частина 3. С. 218-221

30. Бурлан С., Прокопович Л. Методичні підходи до прогнозування прибутку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024 № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-48>

31. Волошина О.А., Кордзаія І.А., Даденко С.М., Ульченко А.М. Методичні підходи до аналізу доходів підприємства та факторів їх формування. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/49.pdf

32. Кулик Н., Абрамова О., Калабухова С. Комплексний аналіз витрат операційної діяльності підприємства. *Economic Development and Cultural Change*. 2018. № 4, (July), vol. 66. P. 1016–1025.

33. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. *Economics and Region*. 2017. No. 6(67). P. 28–34. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolNTU/3588>

34. Ревак І.О., Власюк Н.І., Мицак О.В. Прогнозування прибутку підприємства на основі методу екстраполяції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 238–247.

35. Скрильник І.І. Побудова прогнозної моделі чистого доходу підприємства сфери обслуговування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2016. № 15. С. 155–160.

36. Гайдаєнко О.М., Коваленко Л.А. Застосування кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування результатів діяльності підприємства. *Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки. Міжнародний збірник наукових праць*. 2017. № 1. С. 16–23.

37. Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. Прибутковість підприємства: поняття, фактори, резерви. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. №23. С. 99–104. URL : <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/23.pdf>

38. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. №12. С. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-12-4>

39. Правдюк Н. Л. Рентабельність операційної діяльності: обліково-аналітичний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 12. С. 124–141. URL : <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/wk6jACGvCJYhZr4qjw76.pdf>

40. Іщенко Н.А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010, № 17. URL : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf
41. Бабяк Н.Д. CVP-аналіз: традиційний та управлінський підходи. *Бізнес Інформ*. 2015. № 8. С. 272–276.
42. Ткаченко І.С., Проскурович О.В. Економіко-математичне моделювання фінансового результату підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 3. С. 84–94. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2017/No3/84.pdf>
43. Молочний Альянс України. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/enterprises/bashtanskij-sirzavod/>
44. Осокіна А. В., Чичкан-Хліповка Ю. М., Теоретико-прикладні аспекти управління операційною ефективністю підприємства. *Чернігівський науковий часопис. Серія І. Економіка і управління*. 2015. № 1 (6). С. 46–56.
45. Крючко Л. С., Бережко Я. В., Семиліт І. В. Використання операційного левериджу в управлінні прибутком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід: ТОВ «ДКС-центр»*. 2016, № 7. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2016/12.pdf
46. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент. К. : Знання, 2006. 439 с.
47. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2002. 496 с.
48. Ткачова С.С., Іванова Т.П. Операційний менеджмент : навч. посібник Х., 2009. 243 с.
49. Богацька Н. М., Кричевська О. А. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості підприємства. *Молодий вчений*. 2016. №12. С. 655–658.
50. Masliy O.A., Buriak A.A. Transformation of threats for the economic security and security of the information environment of Ukraine in the conditions of a full-scale war. *State and regions. Series: Economics and Business*. 2023. Vol. 3(129). P. 28–32.

51. Вахович І.М., Волинчук Ю.В. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 275–279.

52. Оксенюк Т.М. Фактори підвищення прибутковості підприємства: еволюційний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 13. Частина 3. С. 115–118.

53. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

54. Маслій О.А., Галушка Р.М. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 69–75. <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>

55. Боярко І.М., Гриценко Л.Л., Рябенков О.В. Стратегічне фінансове управління підприємством: монографія. Суми: Університетська книга. 2014. С. 140–145.

56. Денисенко Л.О., Кучерявенко Ю.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві. *Проблеми економіки організації та управління підприємствами*. Вісник КНУТД. 2014. № 1. С. 145–152.

57. Шашкіна М.С. Особливості управління фінансово-господарською діяльністю промислових підприємств в умовах кризової економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2015. № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4353>.

58. Клименко О.В., Брезіцька А.М. Управління фінансово-господарською діяльністю підприємства з метою підвищення його ефективності. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2014. № 13. С. 179-185.

59. Пенська І. О. Організація планування операційної діяльності на підприємствах. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8910>

ДОДАТКИ